

บทที่ 2

ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการบริโภคด้วยสติปัญญาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับวัยรุ่น คณะผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นพื้นฐานความคิด สำหรับนำไปสู่การวิเคราะห์และอภิปรายผล โดยนำเสนอรายละเอียดตามลำดับดังนี้

1. ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

- 1.1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.2 การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา
- 1.3 การบริโภคด้วยสติปัญญาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 1.4 รูปแบบการจัดการเรียนรู้

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

- 2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคด้วยสติปัญญา
- 2.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

3. กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

1. ทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ยังทรงเน้นเรื่องสติปัญญา ดังพระบรมราโชวาท เมื่อวันที่ 5 ธันวาคม 2552 ความว่า “... ความเจริญมั่นคงทั้งนั้น จะสำเร็จผลเป็นจริงไปได้ ก็ด้วยทุกคนทุกฝ่ายในชาติ มุ่งที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนให้เต็มกำลัง *ด้วยสติ รู้ตัว ด้วยปัญญา รู้คิด* และด้วยความสุจริต จริ่งใจ โดยเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมยิ่งกว่าส่วนอื่น...” พระบรมราโชวาทดังกล่าวชี้ให้ประชาชนคนไทยรู้จักใช้สติและปัญญาในการดำเนินชีวิต คณะผู้วิจัยจึงได้น้อมนำกระแสพระราชดำรัสดังกล่าวมาพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการบริโภคด้วยสติปัญญาสำหรับวัยรุ่น ซึ่งองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการบริโภคด้วยสติปัญญาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีนักวิชาการหลายท่านได้ทำการศึกษาวิจัยไว้ คณะผู้วิจัยได้รวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูลองค์ความรู้ในงานวิจัยเรื่องนี้ ใน 4 ประเด็นดังนี้

- 1) ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- 2) การประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ในสถานศึกษา 3) การบริโภคด้วยสติปัญญาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ 4) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า 25 ปี ตั้งแต่ก่อนวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้นและสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ประมวลพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงที่พระราชทานในโอกาสต่างๆ (อ้างในคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2551: ๑๓หน้า) สรุปได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่ชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

ในเรื่องนี้สุเมธ ดันดิเวชกุล (อ้างในคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2550: 21) กล่าวว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง เศรษฐกิจที่สามารถอุ้มชูตัวเองอยู่ได้โดยไม่ต้องเดือดร้อน โดยต้องสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของตนเองให้ดีเสียก่อน คือ ตั้งตัวให้มีความพอกิน พอใช้ ไม่ใช่มุ่งหวังแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจได้รวดเร็วแต่เพียงอย่างเดียว เพราะผู้ที่มีอาชีพและฐานะเพียงพอที่จะพึ่งตนเอง ย่อมสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและฐานะทางเศรษฐกิจที่สูงขึ้นไปตามลำดับ

ส่วนนิธิ เอียวศรีวงศ์ (อ้างในคณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2550:21) กล่าวว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไม่ใช่เทคนิค แต่มีความหมายกว้างกว่านั้นมาก

เพราะต้องรวมเอา 1) อุดมการณ์บางอย่าง 2) โลกทัศน์บางอย่าง 3) ความสัมพันธ์บางอย่าง และ 4) ค่านิยมบางอย่างอยู่ในนั้นด้วย จึงจะนับได้ว่าเป็นปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่แท้จริง โดยทั้ง 4 ประการ ที่จะกล่าวถึงนี้ คือ ส่วนที่เรารู้จักกันว่าวัฒนธรรมนั่นเอง ถ้าไม่เข้าใจปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามความหมายเช่นนี้ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะมีความเป็นไปได้แก่คนจำนวนน้อยเท่านั้น คือ เกษตรกรที่มีที่ดินของตนเองในปริมาณเพียงพอจะผลิต เพื่อพอบริโภคหรือทำรายได้พอสำหรับครัวเรือนเท่านั้น ฉะนั้น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงนิยามกันไว้เพียงว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ วัฒนธรรม ไม่ใช่เทคนิคการเพาะปลูกหรือศีลธรรม ความไม่ละโมภและการประหยัดเท่านั้น แม้ว่าเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก็ตาม

สำหรับประเวศ วะสี (2550:21) กล่าวว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไม่ได้แปลว่าไม่เกี่ยวข้องกับใคร ไม่ค้าขาย ไม่ส่งออก ไม่ผลิตเพื่อคนอื่นไม่ทำเศรษฐกิจมหภาค สิ่งเหล่านี้หลายคนอาจคิดเอาเอง พูดยาเอง และกลัวไปเองทั้งนั้น ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียงในอย่างน้อย 7 ประการ ด้วยกัน คือ

1. พอเพียงสำหรับทุกคน ทุกครอบครัว ไม่ใช่เศรษฐกิจแบบทอดทิ้งกัน
2. จิตใจพอเพียง ทำให้รักและเอื้ออาทรคนอื่นได้ คนที่ไม่พอ จะรักคนอื่นไม่เป็น และทำลายมาก
3. สิ่งแวดล้อมพอเพียง การอนุรักษ์และเพิ่มพูนสิ่งแวดล้อม ทำให้ยังชีพและทำมาหากินได้ เช่น การทำเกษตรผสมผสาน ซึ่งได้ทั้งอาหาร ได้ทั้งสิ่งแวดล้อม และได้ทั้งเงิน
4. ชุมชนเข้มแข็งพอเพียง การรวมตัวกันเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง จะทำให้สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ เช่น ปัญหาสังคม ปัญหาความยากจน หรือปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น
5. ปัญหาพอเพียง มีการเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติ และปรับตัวได้อย่างต่อเนื่อง
6. อยู่บนพื้นฐานวัฒนธรรมพอเพียง วัฒนธรรม หมายถึง วิถีชีวิตของกลุ่มชนที่สัมพันธ์อยู่กับสิ่งแวดล้อมที่หลากหลาย ดังนั้น เศรษฐกิจจึงควรสัมพันธ์และเติบโตขึ้นจากฐานทางวัฒนธรรมจึงจะมั่นคง เช่น เศรษฐกิจของจังหวัดตราด ไม่กระทบกระเทือนจากฟองสบู่แตก ไม่มีคนตกงาน เพราะอยู่บนพื้นฐานของสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เอื้อต่ออาชีพการทำสวนผลไม้ ทำการประมง และการท่องเที่ยว
7. มีความมั่นคงพอเพียง ไม่ใช่วูบวาบ เดี่ยวจน เดี่ยวรวยแบบกะทันหัน เดี่ยวตกงานไม่มีกิน ไม่มีใช้ ถ้าเป็นแบบนี้ประชาชนทุกข์คงทนไม่ไหวต่อความผันผวนที่เร็วเกินไป จึงทำให้สุขภาพจิตเสีย เครียด เพี้ยน รุนแรง ฆ่าตัวตาย ดิฉิบา ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มั่นคง จึงทำให้สุขภาพจิตดี

เสนห์ จามริก (2542: 249) ได้ให้ความคิดเห็นไว้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ให้ความหมาย ทั้งหลักการและกระบวนการทางสังคม ว่ากันตั้งแต่ขั้นพื้นฐานและขยายเครือข่าย เกษตรกรรมยั่งยืนเป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการผลิตและบริโภคอย่างพออยู่พอกิน

ส่วนปรียานุช พิบูลสรารุช (2551: 73) ได้กล่าวไว้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นทั้งหลักคิด และหลักปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลปัจจุบัน ได้พระราชทานให้ปวงชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า น้อมนำไปเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของแต่ละ ครอบครัว หรือกลุ่ม องค์กร ให้สามารถดำรงอยู่และก้าวหน้าไปพร้อมกับความสมดุล ตลอดจน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ นอกจากนี้ ปรียานุช พิบูลสรารุช (2551: 74) ยังได้เสนอเพิ่มเติมไว้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นหลักการดำเนิน ชีวิตตามแนวทางสายกลาง ไม่สุดโต่งข้างใดข้างหนึ่ง การตัดสินใจหรือปฏิบัติการกิจใดๆ ต้องอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง ความถูกต้องอย่างเป็นเหตุเป็นผลและไม่ประมาท เป็นหลักการที่มี พื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย ที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ ได้ในปัจจุบันกับการปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ

จากความเห็นของนักวิชาการดังกล่าว ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงหมายถึง หลักการปฏิบัติและดำรงอยู่ของประชาชนทุกระดับตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ประกอบด้วยความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบ ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี อยู่บนพื้นฐานของเงื่อนไขความรู้และคุณธรรม

1.1.2 องค์ประกอบของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่เป็นทั้งแนวคิด หลักการ และแนวทางปฏิบัติตน ของแต่ละบุคคล และองค์กร โดยคำนึงถึงความพอประมาณกับศักยภาพของตนเองและสภาวะ แวดล้อม ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง โดยใช้ความรู้อย่างถูกหลักวิชาการด้วย ความรอบคอบและระมัดระวัง ควบคู่ไปกับการมีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เบียดเบียน แบ่งปัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือปรองดองกันในสังคม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างสายใยเชื่อมโยง คนในภาคส่วนต่าง ๆ ของสังคมเข้าด้วยกัน สร้างสรรค์พลังในทางบวกนำไปสู่ความสามัคคี การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ได้ โดยปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียงมีองค์ประกอบด้านคุณลักษณะ 3 ประการ ดังนี้ (ปรียานุช พิบูลสรารุช, 2551: 76)

(1) **ความพอประมาณ** หมายถึง ความพอดีต่อความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะ ของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้องไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

(2) **ความมีเหตุผล** หมายถึง การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผลตามหลักวิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรมจรรยา และวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบรู้และรอบคอบ

(3) **ระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี** หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับต่อผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรมเพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันที่

เงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้การตัดสินใจและการกระทำเป็นไปอย่างพอเพียง จะต้องอาศัยทั้งคุณธรรมและความรู้ ดังนี้

เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย การฝึกตนให้มีความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน มีความรอบคอบและความระมัดระวังที่จะนำความรู้ต่างๆ เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนในขั้นปฏิบัติ

เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างให้เป็นพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ ประกอบด้วย ด้านจิตใจ คือ การตระหนักในคุณธรรม รู้ผิดชอบชั่วดี ซื่อสัตย์สุจริต ใช้สติปัญญาอย่างถูกต้องและเหมาะสมในการดำเนินชีวิต และด้านการกระทำ คือ มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ไม่โลภ ไม่ตระหนี่ รู้จักแบ่งปันและรับผิดชอบในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม

จากองค์ประกอบของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี บนเงื่อนไขความรู้ และคุณธรรมนั้น คณะผู้วิจัยได้นำมาเป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้แก่นักศึกษาซึ่งถือว่าเป็นเยาวชนที่จะเป็นกำลังหลักในการพัฒนาประเทศในวันข้างหน้า เพื่อให้นักศึกษาทุกคนสามารถนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนต้องมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมที่สามารถสร้างความเข้าใจ และปลูกจิตสำนึกให้นักศึกษาเห็นคุณค่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมเพื่อความอยู่ดี มีสุข การศึกษาวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรม การบริโภคด้วยสติปัญญาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับวัยรุ่น จึงเป็นส่วนหนึ่งที่จะเอื้อประโยชน์ต่อการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งในด้านการเผยแพร่ความรู้ และการนำข้อมูลไปใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาเยาวชนของชาติต่อไป

สำหรับองค์ประกอบของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเรียกสั้น ๆ ว่า 3 ห่วง 2 เงื่อนไข สมดุล 4 มิติ สามารถสรุปเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ปรียานุช พิบูลสรารุช, 2551: 78)

คณะผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข สมดุล 4 มิติ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการบริโภคด้วยสติปัญญาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับวัยรุ่น โดยการจัดทำเนื้อหา คู่มือการจัดการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ บันทึกพอเพียง 99 วัน พอเพียงเพื่อพ่อ วิธีการสอน สื่อประกอบการสอนและการวัดผลประเมินผลเพื่อพัฒนาพฤติกรรมการบริโภคด้วยสติปัญญาของวัยรุ่นให้มีพฤติกรรมบริโภคที่เหมาะสม ประกอบด้วยสติและปัญญาต่อไป

จุดที่ 3 นำไปใช้เป็นคู่มือในการพัฒนานักเรียนทั้งด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ชมรมต่าง ๆ รวมทั้งด้านการแนะแนว ทั้งแนะแนวชีวิตและแนะแนวการศึกษาต่อของนักเรียน

จุดที่ 4 ทุกคนตั้งแต่ผู้บริหาร ครู ภารโรง นักเรียนทุกคนสามารถนำไปใช้สำหรับครอบครัวและตัวเอง

ในเรื่องเดียวกันนี้ ปรียานุช พิบูลสรวุฑ (2552:9) ได้สรุปการบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการจัดการศึกษา โดยเน้นคุณธรรมนำความรู้ ผู้เศรษฐกิจพอเพียงไว้ดังนี้

1. การบริหารสถานศึกษา ให้เน้นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรและการปลูกฝังให้เป็นวิถีชีวิต
2. การจัดหลักสูตรการเรียนการสอน ให้กำหนดมาตรฐานการเรียนรู้ ชั้นปี (รายวิชาพื้นฐาน) สร้างหน่วยการเรียนรู้ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ จัดทำสื่อ จัดทำเครื่องมือวัดและประเมินผล และเกณฑ์การผ่านช่วงชั้น
3. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมแนะแนว ส่งเสริมการให้บริการแนะแนว ระบบดูแลและช่วยเหลือนักเรียน ส่วนกิจกรรมนักเรียน ส่งเสริมกิจกรรมลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ โครงการงาน ชุมนุม ชมรม ค่ายอาสา โดยกิจกรรมต้องเน้นจิตอาสา การมีส่วนร่วม การยอมรับคุณค่าของตนเองและคนอื่น

นอกจากนั้น ปรียานุช พิบูลสรวุฑ (2552: 13) ยังได้เสนอแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ในการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนดังนี้

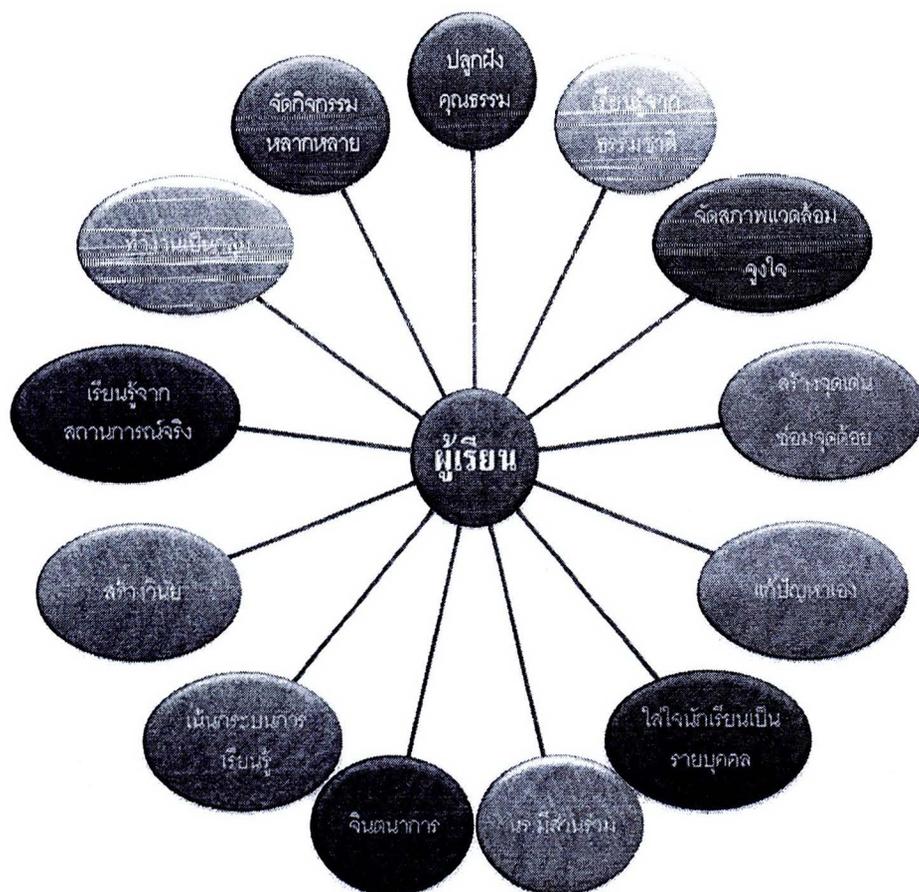
ลักษณะกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1. ต่อยอดหรือพัฒนากิจกรรมที่สอดคล้องกับภูมิสังคม/บริบท
2. ดำเนินการหลักโดยผู้เรียนด้วยความสมัครใจ โดยมีครูช่วยสนับสนุน
3. ผู้เรียนใช้หลักคิด/หลักปฏิบัติที่สอดคล้องกับหลักวิชาการอย่างสมเหตุสมผล
4. มีการวางแผนอย่างรอบคอบ คำนึงถึงความเสี่ยงต่างๆ
5. ส่งเสริมการเรียนรู้และคุณธรรม

กิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นักเรียนได้ปฏิบัติเกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

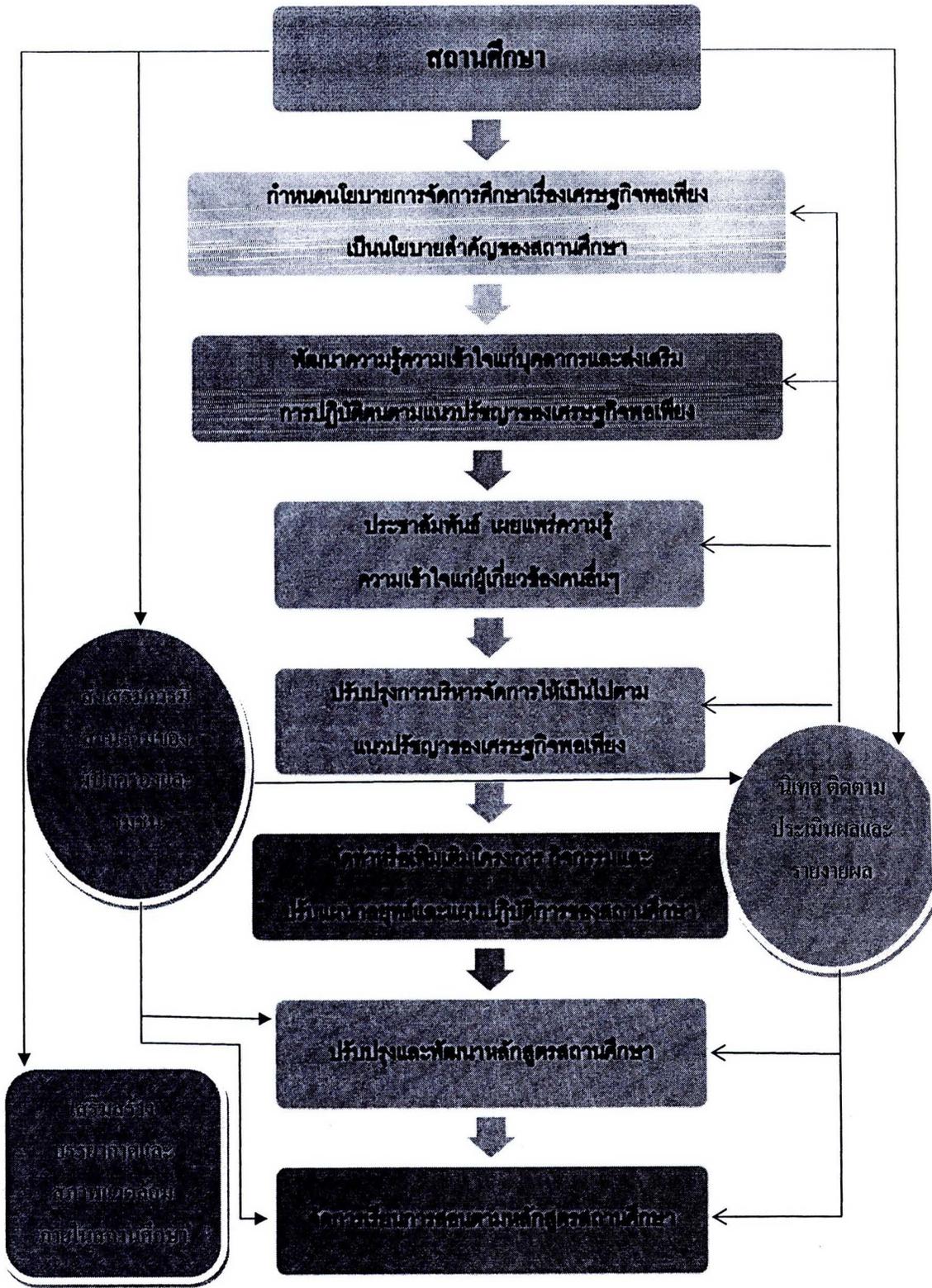
1. การมีวินัยในการใช้จ่าย
2. การประหยัด การอดออม
3. การพึ่งตนเอง โดยการผลิตหรือสร้างรายได้
4. การรู้จักช่วยเหลือสังคมหรือชุมชน
5. การสร้างสมดุลของทรัพยากรธรรมชาติ พลังงานและสิ่งแวดล้อม

6. การสืบสานวัฒนธรรมไทย
7. การส่งเสริมการปฏิบัติตามคำสอนทางศาสนา
8. การสร้างความสมานฉันท์

ภาพที่ 3 การพัฒนากิจกรรมพัฒนาผู้เรียนด้วยการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
(ปรียานุช พิบูลสรารุช, 2552: 10)

ส่วนกระทรวงศึกษาธิการ (2552:10) โดยคณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน ได้เสนอแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปจัดการในสถานศึกษาไว้ดังนี้

ภาพที่ 4 ขั้นตอนการดำเนินการตามแนวทางการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปจัดการศึกษา ในสถานศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552:10)

คณะผู้วิจัยได้นำองค์ความรู้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาที่ผู้ทรงคุณวุฒิด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและนักวิชาการหลายๆ ท่านได้นำเสนอไว้ มาเป็นกรอบในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมกรรบริโภคด้วยสติปัญญาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของวัยรุ่น และกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อให้เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม สามารถสร้างศรัทธาในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง วัยรุ่นสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน จนเกิดเป็นวิถีวัฒนธรรมแห่งความพอเพียงได้

1.3 การบริโภคด้วยสติปัญญาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ผลจากนโยบายการพัฒนาประเทศที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลักซึ่งเป็นแนวคิดของระบบเศรษฐกิจแบบตะวันตก ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เป็นปัญหาอย่างมากในสังคมไทย ทั้งการเปลี่ยนแปลงด้านวิชาการ ด้านวัตถุ ด้านความเชื่อและค่านิยม เช่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างฟุ่มเฟือย การทำลายสภาพแวดล้อม การโฆษณาชักจูงเพื่อโน้มน้าวจิตใจ ค่านิยมเสพบริโภคเป็นต้น จากภาวะดังกล่าวข้างต้น เมื่อผนวกเข้ากับลักษณะนิสัยของคนไทย ซึ่งชอบความมีหน้ามีตา ชอบแข่งฐานะ อดทนไม่ได้และชอบเลียนแบบ (พระเทพเวที, 2531: 15-16) จึงยิ่งทำให้สังคมไทยมีปัญหารุนแรงขึ้น จนในที่สุดก็ต้องประสบกับภาวะวิกฤตเศรษฐกิจในพุทธศักราช 2540 ภาวะวิกฤตดังกล่าว มีสาเหตุจากหลายปัจจัย หากเป็นปัจจัยภายนอกประเทศก็ยากจะควบคุม แต่ปัจจัยภายในประเทศซึ่งประกอบด้วยคุณภาพของประชากรและบทบาทของสถาบันทางสังคม เป็นปัจจัยที่จะต้องได้รับการแก้ไขและเสริมสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดภาวะวิกฤตดังเช่นที่เคยเกิดขึ้น สิ่งที่กำลังได้รับความสนใจเป็นพิเศษในปัจจุบันคือ การชักจูงให้เยาวชนไทยลดนิสัยวัตถุนิยมและหันมาบริโภคด้วยสติปัญญาเพิ่มขึ้น

1.3.1 ความหมายของการบริโภคด้วยสติปัญญา

ในทางเศรษฐศาสตร์แบบตะวันตก การบริโภค หมายถึง กระบวนการที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลเลือกซื้อ ใช้หรือจับจ่ายผลิตภัณฑ์ บริการ ความคิดหรือประสบการณ์เพื่อตอบสนองความต้องการหรือแรงปรารถนาของตน (Solomon, 1992: 2) ซึ่งเห็นได้ว่าเป็นการบริโภคเพื่อบำบัดความต้องการและเพื่อให้ได้ความพึงพอใจเป็นสำคัญ แต่ในทางเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ การบริโภค หมายถึง การใช้สินค้าและบริการบำบัดความต้องการเพื่อให้ได้รับความพึงพอใจโดยเกิดคุณภาพชีวิตขึ้น (พระเทพเวที, 2531: 30) ซึ่งแสดงว่าการบริโภคจะต้องมีจุดหมายเพื่อให้ได้คุณภาพชีวิตมิใช่ได้เพียงความพอใจ เพราะหากเป็นการบริโภคเพื่อให้ได้ความพอใจแล้ว ยุติเท่านั้น จะเป็นการบริโภคเพื่อสนองความต้องการสิ่งเสพปรนเปรอตน ซึ่งจัดเป็นคุณค่าเทียม (พระเทพเวที, 2531: 28)

การเสพลักษณะนี้สามารถส่งผลย้อนกลับมาทำลายคุณภาพชีวิตของผู้เสพลได้ เช่น คนที่กินเพราะความอร่อย ก็จะกินมากไปจนกระทั่งอาหารไม่ย่อยหรืออ้วน ซึ่งเป็นอันตรายต่อสุขภาพ เป็นต้น แม้การให้นิยามการบริโภคของเศรษฐศาสตร์ทั้งสองแนวจะต่างกัน แต่การอธิบายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการบริโภคกลับตรงกัน กล่าวคือ พฤติกรรมการบริโภคเกิดขึ้นจากกระบวนการตัดสินใจร่วมกับอิทธิพลของสภาพแวดล้อม (Assael, 1995: 18) ซึ่งแสดงว่าก่อนตัดสินใจบริโภค กระบวนการคิดมีความสำคัญอย่างยิ่ง หากกระบวนการคิดดำเนินไปอย่างรอบคอบ รอบด้าน และถี่ถ้วน โดยคำนึงถึงผลดีและผลเสียที่จะเกิดตามมาทั้งกับตนและผู้อื่นหรือสิ่งแวดล้อม ย่อมสามารถต้านทานอิทธิพลของสภาพแวดล้อมได้และนำไปสู่การบริโภคที่เหมาะสมและเป็นประโยชน์ การบริโภคดังกล่าวพระธรรมปิฎก เรียกว่า การบริโภคด้วยสติปัญญา โดยอธิบายว่า การบริโภคด้วยสติปัญญาเป็นการวิเคราะห์ไตร่ตรอง ตัดสินใจเลือกรับหรือกระทำสิ่งใดๆ ด้วยความรู้ความเข้าใจในประโยชน์และคุณค่าแท้จริง นอกจากนี้ยังเสนอว่า การศึกษาไทยควรเน้นพัฒนาจิตพิสัยด้านการบริโภคด้วยสติปัญญาอีกด้วย (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2540: 23,37) ด้วยเหตุนี้ กระบวนการคิดก่อนตัดสินใจจึงมีความสำคัญ หากสามารถฝึกให้ผู้บริโภคคิดอย่างรอบคอบ เป็นกระบวนการ ย่อมทำให้เกิดการบริโภคที่ไม่เพียงแต่บำบัดความต้องการเท่านั้นหากยังสามารถเพิ่มคุณภาพชีวิตได้ด้วย

ปรากฏการณ์การบริโภคโดยไม่ใช้สติปัญญาในสังคมปัจจุบันพบได้ทั่วไป นอกจากการบริโภคตามความอยาก ยังมีกรบริโภคตามอิทธิพลชักจูงของการโฆษณา เพราะสังคมปัจจุบันเป็นสังคมข้อมูลข่าวสาร ความเจริญทางเทคโนโลยีและการสื่อสารทำให้สังคมไทยเข้าสู่สังคมโลกาภิวัตน์ ข่าวสารข้อมูลสามารถกระจายไปสู่ผู้รับโดยไม่จำกัดเวลาสถานที่ ข่าวสารกลายเป็นสิ่งที่ต้องเสพลในชีวิตประจำวัน นอกจากสังคมปัจจุบันจะมีลักษณะเป็นสังคมข่าวสารแล้ว ยังเป็นสังคมแห่งการแข่งขัน สังคมประชาธิปไตยที่เปิดโอกาสให้คนในสังคมมีเสรีภาพในการสื่อข่าวสาร มีสิทธิในการรับรู้ข่าวสาร สภาพการณ์ดังกล่าว ทำให้สมาชิกของสังคมต้องติดตามข่าวสารอยู่เสมอ เทคนิคการตลาดและการโฆษณาได้ช่วยยู่ให้คนอยากซื้อ อยากบริโภค อยากได้เงินเกินความจำเป็นพื้นฐานของชีวิต คนไทยยุคปัจจุบันจึงจำเป็นต้องรู้จักใช้สติปัญญา คิดไตร่ตรองจัดประเด็นจับสาระสำคัญที่แท้จริงและเกิดประโยชน์ในการใช้ข่าวสารความรู้ให้เป็นประโยชน์แก่ชีวิต ส่วนข้อมูลข่าวสารที่เป็นเรื่องเท็จ เรื่องแต่งเติม เรื่องไร้ประโยชน์ ซึ่งเรียกว่า ขยะข้อมูลข่าวสาร ก็กำจัดไปหรือไม่ใส่ใจ การคิดไตร่ตรองดังกล่าว จะเกิดขึ้นได้ ก็ด้วยการฝึกคิดอย่างเป็นกระบวนการ

ในการวิจัยครั้งนี้ การบริโภคด้วยสติปัญญา หมายถึง การกระทำที่ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์และไตร่ตรอง ตัดสินใจที่จะเลือกรับและใช้ผลิตภัณฑ์ ข่าวสาร บริการและเวลาด้วยความ

เข้าใจในคุณค่าและประโยชน์ที่แท้จริงไม่ทำให้อัตนเอง ผู้อื่นและธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเดือดร้อน หรือเสียหาย โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข สมดุล 4 มิติ

1.3.2 สาเหตุของการบริโภคโดยขาดสติปัญญา

การบริโภคโดยขาดสติปัญญาเป็นภาวะที่เกิดขึ้นทั้งในระดับสังคมและระดับปัจเจกบุคคล คนในสังคมมีลักษณะอย่างไร มีปัญหาอะไร สังคมก็จะมีลักษณะและปัญหาอย่างเดียวกัน พระธรรมปิฎก (2541:15-16) วิเคราะห์ลักษณะของคนไทยที่เป็นสาเหตุของการบริโภคโดยขาดสติปัญญาไว้ดังนี้

1) การเห็นแก่ความสะดวกสบาย ชอบความโก้เก๋ มีหน้ามีตา และกำนิยมเสพบริโภค นิสัยชอบมีหน้ามีตา ชอบแข่งฐานะอวดโก้ เป็นลักษณะนิสัยของคนไทยที่มีมาตั้งแต่อดีต ไม่ว่าจะทำอะไรก็ตามมักจะมุ่งที่ความมีหน้ามีตา หมดเท่าไร ไม่ว่าจะต้องการชื่อเสียง เช่น ชื่อรถยนต์ ก็ต้องให้ได้รถรุ่นใหม่ ทันสมัยเพื่อแสดงฐานะ จะจัดงานแต่งงานก็ต้องจัดอย่างหรูหรา ใหญ่โต แม้จะต้องกู้หนี้ยืมสินมาก็ยอม แม้แต่การจะรับประทานอาหาร หากได้ทานอาหารแปลก หายาก ถึงจะมีราคาแพง ก็ยินดีเพราะถือว่ายิ่งแพง ยิ่งโก้โดยไม่คำนึงถึงคุณค่าทางโภชนาการ นิสัยอีกอย่างหนึ่ง คือ การชอบความสะดวกสบาย นิสัยนี้อาจเกิดขึ้นเนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยคือ ความอุดมสมบูรณ์ของธรรมชาติแวดล้อม ในน้ำมีปลา ในนามีข้าว ภูมิอากาศไม่ร้อนหรือเย็นจนเกินไป ทำให้ผู้คนไม่ต้องดิ้นรนต่อสู้มากนักและมีความโน้มเอียงที่จะเฉื่อยชาและประมาท คนไทยมีกำนิยมเสพบริโภคมาก เพราะเห็นแก่ความสะดวกสบาย ไม่เป็นนักผลิต นักสร้างสรรค์ เอาแต่สนุกสนานรวมไปถึงชอบความโก้เก๋ เอาพฤติกรรมเสพบริโภคมาอวดกัน ไม่ขยันอดทน ไม่สู้งาน ดังนั้นจึงเป็นผู้รับและผู้ตาม คือคอยดูว่าใครเขาผลิตอะไรใหม่ๆ แล้วก็ตามรับเอาหรือซื้อเอามา แม้แต่การนำเทคโนโลยีมาใช้ คนไทยก็ใช้เทคโนโลยีเพื่อเสพมากกว่าเพื่อศึกษาและสร้างสรรค์ คนไทยพบกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ในฐานะผู้บริโภคเทคโนโลยีจากสังคมตะวันตกเข้ามาสู่สังคมไทย ในแบบสำเร็จรูป คนไทยจึงพบกับเทคโนโลยีโดยมีจิตใจที่จะบริโภคเพื่อเอามาเสริมความเป็นอยู่ให้สะดวกสบาย เป็นเครื่องบำรุงบำเรอ เช่น กรณีการชมโทรทัศน์ จากการสำรวจพบว่า เด็กไทยชมรายการประเภทบันเทิงอย่างละคร เพลง เกม มากกว่ารายการประเภทความรู้ กำนิยมบริโภคทำให้คนไทยเป็นผู้รับและผู้ตาม โดยไม่คิดพิจารณาไตร่ตรองถึงความสมเหตุสมผลของการกระทำของตน มีแต่การจ่ายและเป็นการจ่ายอย่างฟุ่มเฟือยได้ประโยชน์น้อย

2) ความเห่อวัฒนธรรมต่างชาติ ความคลั่งไคล้คนอื่น ปัจจุบันผู้ใหญ่มักตำหนิเด็กและเยาวชนว่าคลั่งไคล้และเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตก แต่ถ้าพิจารณาให้ดี ผู้ใหญ่ก็ปฏิบัติไม่ต่างจากเด็ก เพียงแต่ทำในระดับที่ประณีตมากขึ้น เช่น การเลียนแบบการแต่งกาย การจัดการศึกษา

การวัดผลประเมินผล วิชาการ เป็นต้น ความเห่อวัฒนธรรมต่างชาติทำให้คนไทยรับวัฒนธรรมและแนวคิดต่างๆ จากต่างชาติมาแบบที่ๆ คือ มาอย่างไรก็รับอย่างนั้น มองเห็นแค่ไหนก็รับแค่นั้น ไม่รู้ไม่เข้าใจว่าสิ่งที่รับหรือเลียนแบบนั้นมีความเป็นมาอย่างไร มีเหตุปัจจัยอะไร มีข้อดีอะไร ข้อบกพร่องอะไร การเลียนแบบด้วยความไม่รู้ดังกล่าว เมื่อสมทบเข้ากับความรู้วัฒนธรรมเดิมของตนทำให้คนไทยขาดแก่นที่จะยึดถือ ไหลไปตามกระแสวัฒนธรรมต่างชาติอย่างเต็มที่ที่ไม่รู้จักปรับ ไม่รู้จักเลือก ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการใส่เสื้อเอวลอย สายเดี่ยว ชาวตะวันตกสวมใส่ในฤดูใบไม้ผลิจนถึงฤดูร้อนซึ่งเป็นระยะที่อากาศกำลังสบาย ไม่ร้อน ไม่หนาวเกินไป ทำให้ร่างกายที่ถูกปกปิดในช่วงฤดูหนาวอันยาวนาน ได้สัมผัสกับแสงแดดที่อบอุ่น นอกจากนี้ เด็กสาวฝรั่งมักมีรูปร่างสูง ดังนั้น เสื้อเอวลอย สายเดี่ยวจึงเหมาะกับรูปร่างฝรั่ง แต่ถ้าเด็กไทยสวมใส่นอกจากจะไม่เหมาะกับรูปร่างของคนไทยแล้วยังไม่เหมาะกับสภาพดินฟ้าอากาศอีกด้วย เพราะแสงแดดค่อนข้างแรง สามารถทำให้ผิวไหม้เป็นอันตรายกับสุขภาพและสวัสดิภาพของผู้สวมใส่ได้ นอกจากนี้ ความไม่รู้ ไม่เข้าใจตามที่กล่าวมาแล้ว คนไทยยังรับวัฒนธรรมต่างชาติด้วยความรู้สึกลัวๆ เป็นของนอก ทำให้รับเข้ามาอย่างเต็มที่ ลักษณะนิสัยของคนไทยข้างต้น หากวิเคราะห์ให้ลึกซึ้ง พบว่ามีสาเหตุจากความไม่รู้หรือความอ่อนแอทางสติปัญญา ดังนั้น ถ้าจะแก้ไขนิสัยและค่านิยมของคนไทยจึงจำเป็นต้องสร้างความเข้มแข็งทางปัญญาให้เกิดขึ้นด้วยการให้ความรู้ ความเข้าใจเพื่อให้รู้จักคิดอย่างรอบคอบ ลึกซึ้ง เมื่อมีความเข้มแข็งทางปัญญาซึ่งเป็นความเข้มแข็งที่แท้จริงที่เกิดจากฐานภายใน จะทำให้เจตคติหรือท่าทีต่อสิ่งต่างๆ เปลี่ยนไป จัดเป็นความเข้มแข็งทางจิตใจและจะส่งผลให้พฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไปและเกิดความเข้มแข็งทางพฤติกรรมขึ้นมาแทนที่

นอกจากนั้น พระธรรมปิฎก (2542: 44) ยังกล่าวว่า การสร้างความเข้มแข็งทางสติปัญญาเพื่อแก้ไขการบริโภคโดยขาดสติปัญญาจะต้องเริ่มจากการปฏิบัติกับสิ่งที่เรียกว่า โปรโตโมสะ หรืออิทธิพลจากภายนอกตัวบุคคลทั้งวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมต่างชาติ หลักการสำคัญคือไม่ปล่อยให้อิทธิพลจากภายนอกเป็นตัวกระทำต่อเราแต่เราจะต้องเป็นฝ่ายกระทำต่อโปรโตโมสะ ด้วยการใช้อย่างไรภายในตัวบุคคลคือ การคิดพิจารณา วิเคราะห์ตรวจสอบโปรโตโมสะ เพื่อให้เห็นตามความจริงว่า คืออะไร เป็นอย่างไร เป็นมาอย่างไร มีส่วนดีส่วนเสียหรือคุณโทษอย่างไร แล้วรู้จักเลือก รู้จักรับ รู้จักพิจารณาให้ได้แต่สิ่งที่ดีงาม เป็นประโยชน์ เกื้อกูลแก่ตน การคิดพิจารณา วิเคราะห์ดังกล่าวเรียกว่า โยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นวิธีคิดตามหลักพระพุทธศาสนาและเป็นตัวการเบื้องต้นที่จะนำไปสู่ปัญญาและทำให้ใช้ปัญญา โยนิโสมนสิการจะทำให้เกิดความรู้เท่าทันต่อประสบการณ์ ต่อวัฒนธรรม ต่อสิ่งที่ถ่ายทอดหลังไหลเข้ามาแล้วพิจารณาหาทางที่จะทำให้เกิดประโยชน์ โปรโตโมสะ หรืออิทธิพลจากภายนอกทั้งวัฒนธรรมไทยและวัฒนธรรมต่างชาติ อาจจะดีก็ได้ ไม่ดีก็ได้ จึงอยู่ที่เราจะต้องเป็นผู้ทำต่อมัน ถ้าภายในของเราไม่ดีไม่พร้อม อิทธิพลจากภายนอก

ก็จะชักจูงหรือกระทำต่อเราได้มาก ถ้าเราใช้โยนิโสมนสิการปฏิบัติต่อปรโตโมสะ เช่น วัฒนธรรมของไทยและวัฒนธรรมต่างชาติได้ถูกต้อง เราก็จะเกิดสัมมาทิฐิ คือความเห็นชอบ เข้าใจถูกต้อง มองเห็นความจริงตามระบบและกระบวนการปัจจัยสัมพันธ์ แยกส่วนดี ส่วนเสีย คุณและโทษและทางที่จะเลือกถือเอาประโยชน์ สัมมาทิฐิจะนำไปสู่การปฏิบัติต่อสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้อง เช่น การใช้อินทรีย์อย่างไม่เป็นโทษ อย่างที่เรียกว่า อินทรีย์สังวร หากเด็กถูกฝึกให้ใช้อินทรีย์อย่างถูกต้อง เขาก็จะดูรายการโทรทัศน์ที่เป็นประโยชน์ ไม่ก่อให้เกิดโทษ นอกจากนี้การปฏิบัติปัจจัยสี่ซึ่งหมายถึงสิ่งที่อุดหนุนหรือเกื้อหนุนชีวิต ซึ่งประกอบด้วย อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่มและยารักษาโรค การใช้โยนิโสมนสิการจะทำให้การรับประทานอาหารเป็นไปเพื่อทำให้ร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพดี เป็นอยู่ผาสุก ไม่รับประทานเพราะต้องการอวดโก้ เห็นแก่ความอร่อย หรูหรา การใช้เครื่องนุ่งห่มก็เพื่อกันร้อนกันหนาวปิดความละอายนและปกป้องสิ่งที่จะรบกวนระคายผิว ไม่ใช่การแต่งเพื่ออวดโก้ อวดฐานะ การใช้อุปกรณ์เทคโนโลยีก็จะเป็นการใช้อย่างฉลาดเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต

สรุปได้ว่าสาเหตุของการบริโภคที่ขาดสติปัญญา เกิดจากการเห็นแก่ความสะดวกสบาย และการเห่อวัฒนธรรมต่างชาติของคนไทย โดยขาดความรู้ ความเข้าใจ และไม่สามารถพิจารณาเพื่อให้เห็นตามความจริงว่า คืออะไร เป็นอย่างไร เป็นมาอย่างไร มีส่วนดีส่วนเสียหรือคุณโทษอย่างไร แล้วรู้จักเลือก รู้จักรับ รู้จักพิจารณาให้ได้แต่สิ่งที่ดีงาม เป็นประโยชน์ เกื้อกูลแก่ตน

1.3.3 องค์ประกอบและพฤติกรรมบ่งชี้การรู้จักบริโภคด้วยสติปัญญา

การบริโภคด้วยสติปัญญามีหัวใจอยู่ที่การเลือกและการรับโดยคำนึงถึงคุณค่าที่แท้จริง เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต สำหรับมนุษย์ปุถุชน ขอมให้มีเรื่องความเอิร์ดอ่อย สวยงาม โก้เก๋ได้บ้าง แต่มีหลักว่าจะต้องเป็นการเลือกและรับที่มีความพอดี ได้คุณค่าที่แท้จริงและไม่ทำให้ตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อมเดือดร้อน เสียหาย พระธรรมปิฎก (2543: 19) กล่าวว่า พุทธศาสนามีศีลหมวดหนึ่ง ที่กล่าวถึงหลักในการบริโภคดังนี้

1) บริโภคด้วยความรู้ตระหนักรู้ว่าการมี การใช้ การบริโภคสิ่งเหล่านั้นมิใช่เป็นจุดหมายของชีวิตแต่เป็นปัจจัยช่วยเกื้อหนุนให้สามารถพัฒนาชีวิตและสร้างสรรค์ ประโยชน์สุขที่สูงขึ้นไป

2) บริโภคด้วยความรู้เท่าทันต่อวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการบริโภคใช้สอยนั้นๆ เช่น สวมรองเท้ามีวัตถุประสงค์เพื่อปกป้องเท้า มิให้เป็นอันตรายและช่วยให้เดินวิ่งได้สะดวก รวดเร็ว มิใช่เพื่ออวดฐานะ เป็นต้น

3) บริโภคโดยจัดสรรควบคุมให้ได้ปริมาณ ประเภทและคุณสมบัติของสิ่งที่บริโภคตรงพอดีกับวัตถุประสงค์ที่แท้จริงของการบริโภคสิ่งนั้น เช่น บริโภคอาหารให้พอดีกับความต้องการของร่างกายที่จะช่วยให้มีสุขภาพดี เป็นต้น

4) สามารถละเว้นหรือเลิกเสพบริโภคสิ่งที่ไม่เป็นปัจจัยเกื้อหนุนชีวิต เช่น สิ่งที่ทำลายสุขภาพ เป็นต้น

จากหลักการบริโภคข้างต้น จึงจำแนกพฤติกรรมที่สะท้อนการบริโภคด้วยสติปัญญาเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1) การฉลาดเลือก หมายถึง การเลือกซื้อหรือเลือกใช้ผลิตภัณฑ์ ข้าวสาร บริการ และเวลาโดยคำนึงถึงคุณภาพและคุณสมบัติเป็นหลัก มากกว่าการคำนึงถึงค่าโฆษณาชักจูงราคาและรูปลักษณ์ของสิ่งนั้น

2) การเข้าใจจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการบริโภค หมายถึง ความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการบริโภคว่าเป็นการยังชีพให้อยู่ต่อไปเพื่อจะได้ทำหน้าที่และปฏิบัติงานอื่นๆ ได้สำเร็จ

3) การวิเคราะห์คุณโทษและคาดการณ์ล่วงหน้าได้ถูกต้อง หมายถึง การคาดการณ์ผลที่จะเกิดขึ้น ถ้าบริโภคหรือดำเนินชีวิตตามความรู้สึกพอใจหรือตามกระแสสังคม ทำให้รู้จักประมาณในการบริโภคและละเว้นสิ่งที่จะทำให้ตนเองหรือผู้อื่นเดือดร้อน

สำหรับแนวทางในการสังเกตพฤติกรรมที่บ่งชี้การรู้จักบริโภคด้วยสติปัญญาของเด็กและเยาวชน คณะทำงานสร้างคู่มือและสื่อเพื่อการพัฒนาจิตพิสัยในระบบการเรียนการสอน (สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2540: 36-37) ได้วิเคราะห์ว่าประกอบด้วย พฤติกรรม การเลือกรับสิ่งต่างๆ ดังนี้ ปัจจัย 4 สิ่งของและเครื่องใช้ ข้อมูลข่าวสาร การนันทนาการ เพื่อนและสังคมวิทยาการและเทคโนโลยี วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

Hoyer & MacInnis (2004; อ้างในอรพิน ชูชม, 2549: 10) ได้กล่าวถึงการมีจิตสำนึกในการบริโภคด้วยสติปัญญาไว้ว่า การบริโภค หมายถึง การตัดสินใจโดยรวมของผู้บริโภคเพื่อให้ได้มาซึ่งการบริโภค และการจัดการของสินค้า บริการ เวลาและแนวคิด การบริโภคจึงไม่ใช่เพียงแค่เรื่องการซื้อเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับความเข้าใจว่าผู้บริโภคมองจะซื้อ ใช้หรือขจัดสิ่งที่น่าสนใจหรือไม่ ทำไม่จึงทำเช่นนั้น เมื่อไร ที่ไหน อย่างไร มากน้อยแค่ไหน บ่อยแค่ไหนและนานแค่ไหน การบริโภคจึงเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจหลายอย่าง ดังนั้น กระบวนการภายในได้แก่ คุณลักษณะทางจิตใจจึงเป็นแหล่งที่มีผลต่อการตัดสินใจในการบริโภค

จากการที่พฤติกรรมกรบริโภคมีลักษณะเป็นกระบวนการของความนึกคิดและอารมณ์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจโดยได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกหรือสภาพแวดล้อมร่วมกับ

ลักษณะบุคลิกภาพของแต่ละคน (Wilkie, 1994:15) ดังนั้น แนวทางส่งเสริมการบริโภคด้วยสติปัญญาจึงต้องใช้การฝึกฝนกระบวนการคิดเพื่อพิจารณา วิเคราะห์คุณหรือโทษของการเลือกหรือการรับสิ่งต่างๆ ซึ่งจะทำให้เกิดความสำนึกและการตระหนักในพฤติกรรมซึ่งสอดคล้องกับทัศนะของพระธรรมปิฎก (2540:16) ที่ว่าปัญญาสามารถทำให้สภาพจิตเปลี่ยนและส่งผลให้พฤติกรรมมีลักษณะสร้างสรรค์ ไม่เบียดเบียน ด้วยเหตุดังกล่าว หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจึงน่าจะทำให้เกิดการบริโภคด้วยสติปัญญาได้

1.3.4 แนวคิดของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ

พุทธศาสนาถือว่า เศรษฐกิจมีความสำคัญมากแต่การได้บริโภคหรือมีความร่ำรวยพร้อมทางเศรษฐกิจเป็นเพียงฐานสำหรับการพัฒนามนุษย์ให้มีคุณภาพชีวิต ด้วยเหตุนี้กิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นการผลิต การทำงาน การบริโภคหรือการแจกจ่าย จะต้องสร้างสรรค์คุณภาพชีวิตและพัฒนาศักยภาพเพื่อชีวิตที่ดีงาม จุดเริ่มของเศรษฐศาสตร์อยู่ที่ความต้องการของคน ซึ่งจะมีการตีราคาหรือให้คุณค่า ดังนั้น คุณค่าจึงเป็นไปตามความต้องการ หลักเศรษฐศาสตร์จึงขึ้นกับเรื่องของคุณค่าอย่างมาก เช่น คนในสังคมมีค่านิยมชอบอวดโก้ อวดฐานะ พอคำจึงนำค่านิยมดังกล่าวไปใช้เร้าให้เกิดความรู้สึกละอายใจที่มีราคาแพงเป็นสิ่งโก้ คนใดซื้อของแพงได้คนนั้นจะเป็นคนเด่น มีฐานะสูง ดังนั้น ยิ่งสินค้ามีราคาสูงขึ้น คนก็ยิ่งซื้อเยอะเพราะอยากโก้ อยากแสดงตัวว่ามีฐานะ (พระเทพเวที, 2531: 19) หลักเศรษฐศาสตร์แนวพุทธจำแนกความต้องการของมนุษย์เป็น 2 ประเภทคือ ความต้องการสิ่งเสพปรนเปรอตน ซึ่งเป็นความต้องการที่ไม่จำกัดหรือไม่มีที่สิ้นสุด เรียกว่า ตัณหา และความต้องการคุณภาพชีวิต ซึ่งเป็นความต้องการที่มีขอบเขตจำกัด เรียกว่า ฉันทะ ความต้องการทั้งสองประเภทมักจะขัดแย้งกันบ่อย ๆ โดยทั่วไปมนุษย์มักตระหนักรู้แต่ความต้องการประเภทที่ 1 ในขณะที่ความต้องการคุณภาพชีวิตก็มีอยู่ เช่น ต้องการกินอาหารที่มีรสอร่อย ความต้องการอาหารรสอร่อยนี้จะขัดแย้งกับความต้องการคุณภาพชีวิต คือ อาหารที่มีรสอร่อยอาจมีสิ่งปรุงแต่งกลิ่น สีและรสซึ่งเป็นโทษต่อสุขภาพ ทำให้เสียคุณภาพชีวิต อีกประการหนึ่ง คนที่กินเพราะความอร่อยมักจะกินมาก ทำให้อ้วน เป็นอันตรายต่อสุขภาพและต้องใช้จ่ายมาก เพราะอาหารที่กล่าวกันว่า มีรสอร่อย มักมีราคาแพงเป็นร้อย เป็นพันบาท ดังนั้น การกินอาหารเพื่อสนองความต้องการรสอร่อยเป็นการบริโภคเพื่อสนองความต้องการสิ่งเสพปรนเปรอตน ผู้บริโภคจะต้องวิ่งไล่ตามตัณหาอย่างไม่มีที่สิ้นสุดและเป็นการทำลายคุณภาพชีวิตไปตลอด ความต้องการทำให้เกิดคุณค่า เมื่อความต้องการมี 2 ประเภท คุณค่าจึงมี 2 ประเภทเช่นกัน คือ คุณค่าแท้และคุณค่าเทียม คุณค่าแท้คือ คุณค่าที่สนองความต้องการคุณภาพชีวิต คุณค่าเทียม คือ คุณค่าที่สนองความต้องการเสพสิ่งปรนเปรอตน (พระเทพเวที, 2531: 29)

เนื่องจากเศรษฐศาสตร์มีจุดเน้นที่กิจกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบริโภค ดังนั้น เศรษฐศาสตร์แนวพุทธจึงอธิบายการบริโภคว่าเป็นการใช้สินค้าและบริการ บำบัดความต้องการเพื่อให้ได้รับความพอใจโดยเกิดคุณภาพชีวิต ดังนั้น การบริโภคจึงต้องมี จุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้คุณภาพชีวิต ไม่ใช่การบริโภคเพียงเพื่อความอร่อย ความโก้ การอวดฐานะ หรือค่านิยมทางสังคมซึ่งเป็นการแสวงหาสิ่งปรนเปรอตน นอกจากธรรมชาติของมนุษย์ในเรื่องความต้องการแล้ว พุทธศาสนายังอธิบายอีกว่า มนุษย์มีธรรมชาติที่แข่งขันและร่วมมือ การแข่งขันเป็นไปเพื่อสนองความต้องการสิ่งปรนเปรอตน แต่ก็สามารถนำการแข่งขันมาใช้เป็น แรงจูงใจเพื่อให้คนร่วมมือกันได้ คือร่วมมือกันเพื่อแข่งขันกับอีกฝ่ายหนึ่ง ความร่วมมือในลักษณะ นี้เรียกว่า ความร่วมมือเทียมเพราะยังเป็นไปเพื่อการแข่งขัน อย่างไรก็ตาม ความร่วมมืออีกลักษณะ หนึ่งเป็นความร่วมมือเพื่อสนองความต้องการคุณภาพชีวิต กล่าวคือ เมื่อต้องการคุณภาพชีวิต มนุษย์สามารถร่วมมือกันได้เพื่อช่วยกันแก้ปัญหา ดังนั้น ธรรมชาติของมนุษย์จึงมีทางที่จะฝึกให้ ร่วมมือกันได้

สรุปได้ว่าเพื่อคุณค่าแท้ มนุษย์สามารถร่วมมือกันได้ แต่เพื่อคุณค่าเทียม มนุษย์จะ แข่งขันกันสุดชีวิตเพื่อช่วงชิงผลประโยชน์อื่นอีกเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์คือการผลิต เศรษฐศาสตร์แนวพุทธอธิบายว่า การผลิตคือการแปรสภาพเพื่อทำให้เกิดสภาพใหม่โดยทำลาย สภาพเก่า ดังนั้น การผลิตจึงมีการทำลายเกิดขึ้นด้วยเสมอ การทำลายในบางกรณีสามารถยอมรับได้ แต่การทำลายบางอย่างเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ เช่น การผลิตที่เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม ดังนั้น จึงต้องพิจารณาให้รอบคอบว่าการผลิตนั้นมีผลในทางบวกคือเสริมคุณภาพชีวิต หรือเป็นการผลิตที่มีผลในทางลบหรือทำลายคุณภาพชีวิต ด้วยเหตุนี้ บางครั้งการงดเว้นการผลิต สามารถจัดเป็นกิจกรรมที่เสริมคุณภาพชีวิตได้ จะเห็นได้ว่าเศรษฐศาสตร์แนวพุทธมิใช่เพียงแค่การ ซื้อขายไปหรือการผลิตเพื่อความมั่งคั่งเท่านั้น แต่ต้องเป็นการผลิตเพื่อความเจริญเพิ่มพูนของ คุณภาพชีวิตด้วย ซึ่งพระเทพเวที (2531: 40-50) กล่าวถึงลักษณะสำคัญของเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ สรุปได้ดังนี้

1.3.5 เศรษฐศาสตร์มัชฌิมา

เศรษฐศาสตร์แนวพุทธมีลักษณะเป็นสายกลางหรือมัชฌิมา ซึ่งก็คือ ความพอดี ได้คุณภาพความพอดีคือจุดที่คุณภาพชีวิตกับความพึงพอใจมาบรรจบกัน หมายความว่า ได้รับความพึงพอใจด้วยการตอบสนองคุณภาพชีวิต เช่น เรื่องการบริโภค หากบริโภคแล้วเกิดคุณภาพ ชีวิตขึ้น นั่นคือการบริโภคที่สำเร็จผลเพราะคุณภาพชีวิตจะเป็นฐานสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพ ของมนุษย์ ทำให้ชีวิตมีความดีงามยิ่งขึ้น ดังนั้น เวลาจะบริโภคอะไรจะต้องพิจารณาไตร่ตรองว่า บริโภคสิ่งนั้นเพื่ออะไร หากเป็นการบริโภคเพื่อความมีสุขภาพดี เพื่อเกื้อกูลต่อการมีชีวิตที่ดี เพื่ออยู่

เป็นสุข ก็จัดว่าเป็นความพอดี ถ้าบริโภคแล้วได้รับแต่ความพึงพอใจ ไม่รู้จักเหตุผลของการบริโภค การบริโภคลักษณะนี้อาจเกิดโทษแก่ชีวิต ทำให้เสียคุณภาพชีวิต ดังนั้นการบริโภคจึงเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจและเป็นเครื่องมือสนับสนุนกระบวนการพัฒนาตนเองของมนุษย์เพื่อให้มีชีวิตที่ดียิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามการบริโภคซึ่งเป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจอาจเป็นไปได้ทั้งในแง่บวกและแง่ลบในแง่บวกเมื่อบริโภคอาหาร นอกจากจะทำให้อิ่มแล้วยังทำให้มีกำลังกาย กำลังความคิด พิจารณาเรื่องที่เจริญปัญญาต่อไป ในแง่ลบคือคนสามารถมีความสุขจากการไม่บริโภคแต่ได้รับคุณภาพชีวิต เช่น ความพึงพอใจที่เกิดจากการกินน้อยลงหรือการอดอาหารครั้งนั้นเป็นการฝึกหัดตนเอง พุทธเศรษฐศาสตร์จะไม่ใช้ความพอใจเป็นตัวตัดสินอรรถประโยชน์ หากความพอใจนั้นไม่มาพร้อมกับการได้คุณภาพชีวิต ดังนั้น สินค้าและบริการที่จัดว่ามีอรรถประโยชน์จะต้องสามารถทำให้เกิดความพอใจและเสริมคุณภาพชีวิตของผู้บริโภค

ความหมายอีกอย่างหนึ่งของความพอดี คือ การไม่เบียดเบียนตน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ผู้อื่นในที่นี้หมายถึง ชีวิตทั้งปวง หากเรียกเป็นศัพท์สมัยใหม่ก็คือ ระบบนิเวศ ซึ่งหมายถึงระบบชีวิตทั้งหมดที่สัมพันธ์กันในสภาพแวดล้อม เรื่องการไม่เบียดเบียนกันเป็นหลักที่พุทธศาสนาใช้ตัดสินพฤติกรรมมนุษย์ในทุกกรณี โดยเฉพาะในการบริโภค หลักการทางเศรษฐศาสตร์สัมพันธ์กับระบบการดำรงอยู่ของมนุษย์ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 อย่างที่ประสานและเกื้อกูลต่อกันคือ มนุษย์ ธรรมชาติและสังคม ธรรมชาติมีความหมายตรงกับคำว่าระบบนิเวศ ดังนั้น เศรษฐศาสตร์แนวพุทธจึงเน้นพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ที่เป็นไปในทางที่ไม่เบียดเบียนตน คือไม่ทำให้เสียคุณภาพชีวิตของตนเอง แต่ต้องเป็นการพัฒนาหรือเสริมคุณภาพชีวิต ไม่เบียดเบียนผู้อื่นคือไม่ก่อความเดือดร้อนแก่สังคมและไม่ทำให้เสียคุณภาพของระบบนิเวศ เช่น ไม่ใช้สารเคมีจำพวกยาฆ่าแมลงในการผลิต เพราะจะส่งผลในด้านการทำลายสุขภาพของผู้ผลิตซึ่งเป็นเกษตรกร ทำลายสุขภาพของผู้บริโภคและทำลายสภาพแวดล้อม

1.4 รูปแบบการจัดการเรียนรู้

การจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับพุทธศักราช 2542 มาตรา 24 วรรค 2 ได้กำหนดให้จัดเนื้อหา สาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และมาตรา 22 วรรคท้าย กล่าวถึงการจัดการศึกษาโดยยึดหลักว่า ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน ควรได้ศึกษาถึงรูปแบบวิธีการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลเพื่อที่จะทำให้ทราบว่า ผู้เรียนมีวิธีการเรียนหรือรูปแบบการเรียนรู้แบบใดที่จะทำให้เกิดผลการเรียนรู้แก่ตัวเขาสูงสุด ผู้สอน

สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ง่าย ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนก็จะดีขึ้นทำให้กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนรายคนเพิ่มสูงขึ้น

1.4.1 ความหมายของการเรียนรู้

การเรียนรู้เป็นสิ่งที่จำเป็นและสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ดังนี้

ไคลน์ (Klein, 1991: 2) ได้ให้ความหมายการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นกระบวนการเชิงทดลองที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงเชิงสัมพันธ์ที่ถาวรของพฤติกรรม ซึ่งอธิบายไม่ได้ด้วยสภาวะชั่วคราว วุฒิสภาวะหรือการตอบสนองโดยกำเนิด

ส่วน โรเวอร์และบีโฮวี (Rohwer & B-Howe, 1980: 2) ได้ให้ความหมายการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงทางสติปัญญาที่ค่อนข้างถาวรและสามารถสังเกตการเปลี่ยนแปลงนั้นได้จากพฤติกรรมของบุคคล

สำหรับสุพัตรา จันทร์เทียน (2543: 21) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นการเพิ่มพูนความรู้ทักษะอย่างต่อเนื่อง ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในลักษณะที่ค่อนข้างถาวร มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและสามารถแก้ปัญหาและปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม ทั้งนี้เนื่องมาจากการมีประสบการณ์ที่ซ้ำกันหลาย ๆ ครั้ง

เช่นเดียวกับชาอุชัย สิทธิวิภัทร (2541: 14) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่อินทรีย์ตอบสนองต่อสิ่งเร้า เป็นกระบวนการปรับปรุงพฤติกรรมให้เหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อเอาชนะอุปสรรคต่างๆ การเรียนรู้เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอันเป็นผลจากประสบการณ์เดิม เป็นกระบวนการที่คนเราเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สอดคล้องเหมาะสมกับสถานการณ์ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จจากความหมายของการเรียนรู้

คณะผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้ คือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเดิมไปเป็นพฤติกรรมใหม่ที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งเป็นผลมาจากการฝึกฝน หรือประสบการณ์ที่ได้รับของแต่ละบุคคล

1.4.2 แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้

ในปัจจุบันนักการศึกษาและนักจิตวิทยา ได้ให้ความสนใจกับรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนกันมาก เพราะเป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนได้ โดยมีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้หลายแนว ดังนี้

บีชโทล (Bechtol, 1973: 46) ได้ให้ความหมาย รูปแบบการเรียนรู้ไว้ว่าเป็นปัจจัยต่างๆ ที่ช่วยให้ผู้เรียนแต่ละคน สามารถเรียนรู้ได้โดยง่ายในสถานการณ์ที่กำหนดให้

ส่วนเพจและคณะ (Page; et al,1977: 203) ได้อธิบายว่า รูปแบบการเรียนรู้ หมายถึงวิธีการที่แต่ละคนชอบใช้ในการแก้ปัญหา การคิด หรือการเรียน บางครั้งอาจเรียกว่า แบบการคิด

สำหรับโคลบ (Kolb,1985: 23) ได้กล่าวว่า รูปแบบการเรียนรู้ คือ ผลที่เกิดจากพันธุกรรม ประสบการณ์เดิม และสภาพแวดล้อมในปัจจุบัน ทำให้การเรียนรู้ของแต่ละคนแตกต่างกันไป

ในเรื่องนี้เมธี ปิลันชนานนท์ (2541: 43) ได้ให้ความหมายของรูปแบบการเรียนรู้ว่าเป็นวิธีที่แต่ละคนใช้ในการสนองตอบต่อสิ่งเร้าในสภาพแวดล้อมทั้งอารมณ์ สังคม และทางร่างกาย

โดยสรุป รูปแบบการเรียนรู้ หมายถึง รูปแบบหรือวิธีการที่แต่ละบุคคลชอบใช้ในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ โดยมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบด้านสติปัญญา จิตอารมณ์ ร่างกาย สังคม และสภาพสิ่งแวดล้อม ซึ่งทำให้การเรียนรู้ของแต่ละบุคคลมีประสิทธิภาพสูงขึ้น

1.4.3 ความสำคัญและประโยชน์ของรูปแบบการเรียนรู้

นักการศึกษาและนักจิตวิทยาหลายท่าน ได้กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของรูปแบบการเรียนรู้ สรุปได้ดังนี้ (พงษ์ศักดิ์ เป้นแก้ว, 2546: 7)

1) เป็นข้อมูลที่ใช้เป็นแนวทางจัดการศึกษาของผู้สอนให้เหมาะสมกับผู้เรียนและจัดสภาพที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีที่สุด

2) เป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้กระบวนการเรียนรู้ของแต่ละคนเพิ่มสูงขึ้น หรือเป็นการง่ายที่ครูจะจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพให้แก่นักเรียน

3) เป็นนวัตกรรมทางการสอนรูปแบบหนึ่งในการพิจารณาถึงกระบวนการเรียนการสอนและความคิดของผู้เรียนได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้ยังเป็นพื้นฐานในการวางแผนการสอนและทำการวิเคราะห์ลักษณะผู้เรียนแต่ละคน เพื่ออธิบายว่านักเรียนผู้นั้นจะเรียนได้ดีที่สุดด้วยวิธีการใด และสะท้อนให้เห็นการพัฒนาด้านบุคลิกภาพและการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมของผู้เรียนอีกด้วย

4) การที่ผู้สอนทราบรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนจะช่วยให้ผู้สอนเกิดความเข้าใจ และสามารถอธิบายความแตกต่างของนักเรียนได้ และยังสามารถช่วยขยายวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ดียิ่งขึ้น เช่น ทำให้เราเข้าใจว่าผู้เรียนที่มีรูปแบบการเรียนรู้ต่างกันจะมีความเข้าใจและมีความพยายามแก้ปัญหาทางการเรียนด้วยวิธีการที่ต่างกัน

5) การจัดสภาพแวดล้อมและการสอนที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้จะทำให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น และเกิดเจตคติที่ดีต่อการเรียน เนื่องจากผู้เรียนรู้สึกพอใจที่ได้เรียนด้วยวิธีที่สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของตนเอง

โดยสรุป การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้จะช่วยให้ผู้สอนได้ทราบถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียนแต่ละคน และได้ทราบถึงวิธีการหรือรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคนชอบและปฏิบัติในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ อีกทั้งได้ทราบถึงสภาพสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้สอนได้ใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนและจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์และเจตคติที่ดีต่อการเรียนดียิ่งขึ้นไป

1.4.4 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด

การศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ นั้น จะช่วยทำให้ผู้สอนได้ทราบถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียนแต่ละคน และได้ทราบถึงวิธีการหรือรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้เรียนแต่ละคนชอบและปฏิบัติในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ อีกทั้งได้ทราบถึงสภาพสิ่งแวดล้อมที่มีผลต่อความชอบในรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งจะช่วยให้ผู้สอนได้ใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนและจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติที่ดีต่อการเรียนมากยิ่งขึ้น อันเป็นเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษา สำหรับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รู้จักคิด ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาพฤติกรรมกรบวิโรคด้วยสติปัญญานั้น คณะผู้วิจัยได้สรุปไว้ดังต่อไปนี้

1)รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ

สุนน อมรวิวัฒน์ (2533:161) ได้นำแนวคิดจากหนังสือพุทธธรรมของพระราชวรมุณี (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) เกี่ยวกับการสร้างศรัทธาและโยนิโสมนสิการ มาสร้างเป็นหลักการและขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ตามแนวพุทธวิธีขึ้น รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นจากหลักการที่ว่า ครูเป็นบุคคลสำคัญที่สามารถจัดสภาพแวดล้อม แรงจูงใจ และวิธีการสอนให้ศิษย์เกิดศรัทธาที่จะเรียนรู้ การได้ฝึกฝนวิธีคิดโดยแยกกายและนำไปสู่การปฏิบัติจนประจักษ์จริง โดยครูทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรช่วยให้ศิษย์มีโอกาสคิด และแสดงออกอย่างถูกวิธี จะสามารถช่วยพัฒนาให้ศิษย์เกิดปัญญาและแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสม โดยมีรูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังนี้

ขั้นนำ การสร้างเจตคติที่ดีต่อครู วิธีการเรียนและบทเรียน

- จัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม ได้แก่ เหมาะสมกับระดับของชั้น วัยของผู้เรียน วิธีการเรียนการสอนและเนื้อหาของบทเรียน

- สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับศิษย์ ครูเป็นกัลยาณมิตร หมายถึงครูทำตนให้เป็นที่เคารพรักของศิษย์โดยมีบุคลิกภาพที่ดี สะอาด แจ่มใส และสำรวม สุขภาพจิตดี มีความมั่นใจในตนเอง

- การเสนอสิ่งเร้าและแรงจูงใจได้แก่ การใช้สื่อการเรียนการสอน หรืออุปกรณ์วิธีการต่างๆ เพื่อเร้าความสนใจ เช่น การจัดป้ายนิเทศ นิทรรศการ เสนอเอกสาร ภาพ

กรณีปัญหา กรณีตัวอย่าง สถานการณ์จำลอง เป็นต้น แล้วจัดกิจกรรมที่สนุกสนานสนใจ ศิษย์ได้ตรวจสอบความรู้ของตนและได้ทราบผลทันที

ขั้นสอน ขั้นการสร้างความรู้และกระบวนการคิดของผู้เรียน

- ครูเสนอปัญหาที่เป็นสาระสำคัญของบทเรียน หรือเสนอหัวข้อเรื่องประเด็นสำคัญของบทเรียนด้วยวิธีการต่างๆ

- ครูแนะนำแหล่งวิทยาการและแหล่งข้อมูล

- ครูฝึกการรวบรวมข้อมูล ข้อเท็จจริง ความรู้ และหลักการโดยใช้ทักษะที่เป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ เช่น ทักษะทางวิทยาศาสตร์ และทักษะทางสังคม

- ครูจัดกิจกรรมที่กระตุ้นให้ผู้เรียนคิด ลงมือค้นคว้า ทดวิเคราะห์ และสรุปความคิด

- ครูฝึกการสรุปประเด็นของข้อมูล ความรู้ และเปรียบเทียบประเมินค่า โดยวิธีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทดลอง ทดสอบ จัดเป็นทางเลือกและทางออกของการแก้ปัญหา

- ศิษย์ดำเนินการเลือกและตัดสินใจ

- ศิษย์ดำเนินกิจกรรมฝึกปฏิบัติเพื่อพิสูจน์ผลการเลือกและการตัดสินใจ

ขั้นสรุป ขั้นสรุปผลการเรียนรู้

- ครูและศิษย์รวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการปฏิบัติทุกขั้นตอน

- ครูและศิษย์อภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับข้อมูลที่ได้

- ครูและศิษย์สรุปผลการปฏิบัติ

- ครูและศิษย์สรุปบทเรียน

- ครูวัดและประเมินผลการเรียนการสอน

2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการทางปัญญา

สำหรับประมวล วัสดุ (2542) ได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการทางปัญญา ซึ่งควรฝึกให้แก่ผู้เรียนประกอบด้วยขั้นตอน 10 ขั้นตอนดังนี้

(1) ฝึกสังเกต ให้ผู้เรียนมีโอกาสสังเกตสิ่งต่างๆ ให้มาก ใ้รู้จักสังเกตสิ่งแวดล้อมรอบตัว

(2) ฝึกบันทึก ให้ผู้เรียนสังเกตสิ่งต่างๆ และจดบันทึกรายละเอียดที่สังเกตเห็น

(3) ฝึกการนำเสนอต่อที่ประชุม เมื่อผู้เรียนได้ไปสังเกตหรือทำอะไร หรือเรียนรู้อะไรมาให้ฝึกนำเสนอเรื่องนั้นต่อที่ประชุม

(4) ฝึกการฟัง การฟังผู้อื่นช่วยให้ได้ความรู้มาก ผู้เรียนจึงควรได้รับการฝึกให้เป็นผู้ฟังที่ดี

(5) ฝึกปฏิจจกฏ-วิสัยชา ให้ผู้เรียนฝึกถาม-ตอบ ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดความแจ่มแจ้งในเรื่องที่ศึกษา รวมทั้งได้ฝึกการใช้เหตุผล การวิเคราะห์และการสังเคราะห์

(6) ฝึกตั้งสมมติฐานและตั้งคำถาม ให้ผู้เรียนฝึกคิดและตั้งคำถาม เพราะคำถามเป็นเครื่องมือสำคัญในการได้มาซึ่งความรู้ต่อไปจึงให้ผู้เรียนฝึกตั้งสมมติฐานและหาคำตอบ

(7) ฝึกการค้นหาคำตอบ เมื่อมีคำถามและสมมติฐานแล้ว ควรให้ผู้เรียนฝึกค้นหาคำตอบจากแหล่งต่างๆ เช่น หนังสือ ตำรา อินเทอร์เน็ต หรือไปสอบถามจากผู้รู้ เป็นต้น

(8) ฝึกการวิจัย การวิจัยเป็นกระบวนการหาคำตอบที่จะช่วยให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ใหม่

(9) ฝึกเชื่อมโยงบูรณาการ บูรณาการให้เห็นความเป็นทั้งหมด และเห็นตัวเอง เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้อะไรมาแล้ว ควรให้ผู้เรียนเชื่อมโยงให้เห็นความเป็นทั้งหมด และเกิดการรู้ตัวเองตามความเป็นจริงว่าสัมพันธ์กับความเป็นทั้งหมดอย่างไร อันจะทำให้เกิดมิติทางจริยธรรมขึ้น ช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันอย่างสันติ

(10) ฝึกการเรียบเรียงทางวิชาการ หลังจากที่ได้เรียนรู้เรื่องใดแล้ว ควรให้ผู้เรียนฝึกเรียบเรียงความรู้ที่ได้ การเรียบเรียงจะช่วยให้ความคิดประณีตขึ้น ทำให้ต้องค้นคว้าหลักฐานที่มาของความรู้ให้ถี่ถ้วนแม่นยำขึ้น การเรียบเรียงทางวิชาการเป็นวิธีการสำคัญในการพัฒนาปัญญาของตน และเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ของผู้อื่นในวงกว้างออกไป

3) รูปแบบการเรียนรู้โดยการสอนแบบอภิปรายกลุ่มย่อย

ไพฑูรย์ สินลาร์ตัน (2534: 18) กล่าวว่า วิธีสอนโดยใช้การอภิปรายกลุ่มย่อย คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยการจัดผู้เรียนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ประมาณ 4-8 คน และให้ผู้เรียนในกลุ่มพูดคุยแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิดเห็น และประสบการณ์ในประเด็นที่กำหนด และสรุปผลการอภิปรายออกมาเป็นข้อสรุปของกลุ่ม โดยมีขั้นตอนดังนี้

- (1) ผู้สอนจัดผู้เรียนออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ กลุ่มละ 4-8 คน
- (2) ผู้สอนและผู้เรียนกำหนดประเด็นในการอภิปราย
- (3) ผู้เรียนพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันตามประเด็น

การอภิปราย

- (4) ผู้เรียนศึกษาสรุปสาระที่สมาชิกกลุ่มได้อภิปรายร่วมกัน เป็นข้อสรุปของกลุ่ม
- (5) ผู้สอนและผู้เรียนนำข้อสรุปของกลุ่มย่อยมาใช้ในการสรุปบทเรียน
- (6) ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

4) รูปแบบการเรียนรู้ด้วยการสอนแบบ 4 MAT

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมาจากแนวคิดของโคลป์ ซึ่งอธิบายว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นจากความสัมพันธ์ของ 2 มิติ คือ การรับรู้ และกระบวนการจัดทำข้อมูล มาประกอบกับแนวคิดเกี่ยวกับการทำงานของสมองทั้งสองซีก ทำให้เกิดเป็นแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้คำถามหลัก 4 คำถาม คือ ทำไม (Why) อะไร (What) อย่างไร (How) และถ้า (If) ซึ่งสามารถพัฒนาผู้เรียนที่มีลักษณะการเรียนรู้แตกต่างกันทั้ง 4 แบบให้สามารถใช้สมองได้ทุกส่วนของตนในการพัฒนาศักยภาพของตนได้อย่างเต็มที่ โดยมีขั้นตอนดังนี้

- (1) ผู้สอนจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของเรื่องที่เรียนด้วยตนเอง
- (2) ผู้สอนวิเคราะห์หรือสะท้อนความคิดจากประสบการณ์เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักรู้ และยอมรับความสำคัญ
- (3) การพัฒนาประสบการณ์เป็นความคิดรวบยอดหรือแนวคิด
- (4) ผู้สอนช่วยพัฒนาความรู้ ความคิด และประสบการณ์ของผู้เรียน
- (5) ผู้เรียนปฏิบัติตามความคิดที่ได้เรียนรู้
- (6) ผู้เรียนสร้างสรรค์ชิ้นงานด้วยตัวเอง
- (7) ผู้สอนและผู้เรียนช่วยกันวิเคราะห์ชิ้นงานและแนวทางในการนำไปประยุกต์ใช้
- (8) ผู้สอนและผู้เรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

5) รูปแบบการเรียนรู้ด้วยการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้

รูปแบบการเรียนรู้ด้วยการสอนแบบศูนย์การเรียนรู้ คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยผู้สอนให้ผู้เรียนศึกษาหาความรู้ด้วยตนเองจากศูนย์การเรียนรู้หรือมุมความรู้ ซึ่งผู้สอนได้จัดเตรียมเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่ใช้สื่อการสอนหลาย ๆ อย่างประสมกันเอาไว้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ปกติศูนย์การเรียนรู้จะมีหลายศูนย์ แต่ละศูนย์ จะมีเนื้อหาและสาระเบ็ดเสร็จในตัวเอง ผู้เรียนจะหมุนเวียนกันเข้าศูนย์ต่าง ๆ

จนครบทุกศูนย์ โดยมีศูนย์สำรองไว้สำหรับผู้เรียนที่เรียนรู้อยู่ได้เร็ว และทำกิจกรรมเสร็จก่อนคนอื่น ๆ ผู้สอนทำหน้าที่เป็นผู้จัดเตรียมศูนย์การเรียนรู้ ให้คำแนะนำ ช่วยอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ แก่ผู้เรียนและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยมีขั้นตอนดังนี้

- (1) ผู้สอนจัดเตรียมชุดการเรียนการสอนและจัดศูนย์การเรียนรู้
- (2) ผู้สอนให้คำชี้แจงและคำแนะนำแก่ผู้เรียนในการเรียนรู้โดยใช้ ศูนย์การเรียนรู้
- (3) ผู้เรียนทำแบบทดสอบก่อนเรียน
- (4) ผู้เรียนศึกษาและทำกิจกรรมตามบัตรคำสั่งในศูนย์ต่างๆ ร่วมกัน เป็นกลุ่มหรือเป็นรายบุคคล จนครบทุกศูนย์หรือครบทุกเนื้อหา
- (5) ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

6) รูปแบบการเรียนรู้ด้วยการสอนแบบพุทธวิธี

คารารัตน์ อุทัยพยัคฆ์ (2548: 98-99) ได้พัฒนาการเรียนการสอนแบบพุทธวิธี ซึ่งเป็นการเรียนการสอนที่เน้นการคิดแก้ปัญหาด้วยหลักธรรมทางพุทธศาสนา เริ่มต้นจากการมีความตระหนักและมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนการสอน อันจะนำไปสู่การคิด การแสวงหาความรู้ โดยใช้การคิดแบบแยกสาย ฝึกพัฒนากาย จิตใจ และปัญญา มีความพยายาม อดทนเพื่อไปสู่ความสำเร็จของชีวิต สรุปลงด้วยการประยุกต์เอาหลักธรรมและวิธีการทางพุทธศาสนาไปใช้ในชีวิตประจำวันและชีวิตจริง ด้วยขั้นตอนการเรียนการสอน 8 ขั้นตอนดังนี้

- (1) ขั้นสร้างความตระหนักและเจตคติ ขั้นนี้เป็นขั้นที่让孩子มีความตระหนักในปัญหาและมีเจตคติที่ดี
- (2) ขั้นคิดถึงสาเหตุของปัญหา ขั้นนี้เป็นขั้นที่让孩子คิดถึงเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้น ผู้สอนกระตุ้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการคิด
- (3) ขั้นเสนอและคิดทางเลือก ขั้นนี้让孩子เรียนเสนอกิจกรรมในการแก้ปัญหาด้วยวิธีต่าง ๆ ผู้สอนเปิดโอกาส让孩子แสดงความคิดเห็นในการแก้ปัญหาด้วยวิธีต่าง ๆ อย่างหลากหลาย
- (4) ขั้นวางแผนดำเนินการ ขั้นนี้让孩子 ได้คิดและช่วยกันวางแผนเพื่อดำเนินการแก้ปัญหา ครูผู้สอนกระตุ้น让孩子นำความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ มาคิดวางแผน
- (5) ขั้นประเมินและหาทางเลือก ขั้นนี้让孩子เรียน ได้ทบทวนการแก้ปัญหาด้วยวิธีการต่าง ๆ และเลือกวิธีที่ใช้แก้ปัญหาที่เหมาะสม ผู้สอนคอยแนะนำช่วยเหลือเมื่อเด็กต้องการ

- (6) ขั้นปฏิบัติตามขั้นตอน ขั้นนี้ให้เด็กฝึกปฏิบัติตามขั้นตอนด้วยวิธี
ที่ได้เลือกไว้ สามารถปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆ ด้วยความพอใจ
มีความมานะพยายาม เอาใจใส่ในแต่ละขั้นตอน
- (7) ขั้นประเมินผลและปรับปรุง ขั้นนี้เด็กสามารถทบทวนวิธี
แก้ปัญหาด้วยวิธีที่เลือกไว้และปรับปรุงวิธีที่เลือกให้เหมาะสม
มากยิ่งขึ้น ครูช่วยให้ผู้เรียนทบทวนและประเมินวิธีปฏิบัติ
- (8) ขั้นวัดประเมินผลและสรุปผล ขั้นนี้ผู้เรียนสามารถสรุปผลการ
แก้ปัญหา สรุปข้อมูลที่ได้มาทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ ผู้สอน
สังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน

1.4.5 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการพัฒนาพฤติกรรมและค่านิยม

1) การสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง

วิธีสอนโดยใช้สถานการณ์จำลอง คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนลงไปเล่นในสถานการณ์จำลองที่มีบทบาท ข้อมูล และกติกาการเล่นที่สะท้อนความเป็นจริง และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ ที่อยู่ในสถานการณ์นั้น โดยใช้ข้อมูลที่มีสภาพคล้ายกับข้อมูลในความเป็นจริง ในการตัดสินใจและแก้ปัญหาต่างๆ ซึ่งการตัดสินใจนั้นจะส่งผลถึงผู้เล่น ในลักษณะเดียวกันกับสิ่งที่เกิดขึ้นในสถานการณ์จริง โดยมีขั้นตอนดังนี้

- (1) ผู้สอนเตรียมสถานการณ์จำลอง
- (2) ผู้สอนนำเสนอสถานการณ์จำลอง บทบาท ข้อมูลและกติกาการเล่น
- (3) ผู้เรียนเลือกบทบาทที่จะเล่นหรือผู้สอนกำหนดบทบาทให้ผู้เรียน
- (4) ผู้เรียนเล่นตามกติกาที่กำหนด
- (5) ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับสถานการณ์ ข้อมูลและกติกาของสถานการณ์ วิธีการเล่น พฤติกรรมการเล่นและผลการเล่น
- (6) ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

2) การสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง ข่าวและสถานการณ์จริง

ทิสนา แคมมณี (2550:362) กล่าวว่า วิธีสอนโดยใช้กรณีตัวอย่าง คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนศึกษาเรื่องที่สมมติขึ้นมาจากความเป็นจริงและตอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับเรื่องนั้น แล้วนำคำตอบและเหตุผล

ที่มาของคำตอบนั้นมาใช้เป็นข้อมูลในการอภิปราย เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ โดยมีขั้นตอนดังนี้

- (1) ผู้สอน/ผู้เรียนนำเสนอกรณีตัวอย่าง
- (2) ผู้เรียนศึกษากรณีตัวอย่าง
- (3) ผู้เรียนอภิปรายประเด็นคำถามเพื่อหาคำตอบ
- (4) ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายเกี่ยวกับปัญหาและวิธีแก้ปัญหของผู้เรียนและสรุปการเรียนรู้ที่ได้รับ
- (5) ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

3) การสอนโดยใช้เพลงและเกม

ทิสนา เขมมณี (2550: 365) กล่าวว่า วิธีสอนโดยใช้เพลงและเกม คือ กระบวนการที่ผู้สอนใช้ในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด โดยให้ผู้เรียนร้องเพลงหรือเล่นเกมตามกติกา และนำเนื้อหาและข้อมูลของเพลงและเกม พฤติกรรมการร้อง การเล่น วิธีร้อง วิธีเล่น และผลการร้อง การเล่นของผู้เรียนมาใช้ในการอภิปรายเพื่อสรุปการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนดังนี้

- (1) ผู้สอนนำเสนอเพลง เกม ชี้แจงวิธีการเล่น และกติกาการเล่น
- (2) ผู้เรียนเล่นตามกติกา
- (3) ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายเกี่ยวกับผลการร้องการเล่นและวิธีการหรือพฤติกรรมการเล่นของผู้เรียน
- (4) ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียน

4) การสอนด้วยการรับใช้สังคม

การสอนด้วยการรับใช้สังคมสามารถทำได้หลายวิธี ดังที่เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2548:15) ยกตัวอย่างไว้ เช่น กองทุนเวลาที่ให้เด็กบริจาคเวลาว่างไปทำประโยชน์เพื่อสังคม นอกจากนั้น ควรมีการบันทึกกิจกรรมเพื่อสังคมของเด็กอย่างเป็นระบบ เช่น การใช้สมุดพกความดี เป็นต้น ให้เป็นส่วนหนึ่งในการคัดเลือกเข้าศึกษาต่อในระดับมหาวิทยาลัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

- (1) ครูมอบหมายงาน หรือผู้เรียนกำหนดกิจกรรมที่จะทำเพื่อสังคม
- (2) ผู้เรียนดำเนินกิจกรรมที่ได้รับมอบหมายหรือกิจกรรมที่ตนเองกำหนดไว้ และเขียนลงในสมุดบันทึก
- (3) ผู้สอนและผู้เรียนอภิปรายเกี่ยวกับผลการทำกิจกรรมเพื่อสังคม
- (4) ผู้สอนประเมินผลการเรียนรู้และการทำกิจกรรมของผู้เรียน

คณะผู้วิจัยได้นำแนวคิดการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมบริโภครด้วยสติปัญญาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับวัยรุ่น โดยกิจกรรมที่จัดขึ้นได้คำนึงถึงวัย ประสบการณ์ของนักศึกษาและกิจกรรมที่จัดขึ้นสามารถกระตุ้นให้นักศึกษาได้คิด และเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบริโภครที่ขาดสติปัญญาได้ในที่สุด

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องนี้ คณะผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การบริโภครด้วยสติปัญญาและการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยสาม เชนสุพร เยชเยชได้ดังต่อไปนี้

2.1 งานวิจัยเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

พินณา แสงสาครและประทีป พิษทองกลาง (2553) ได้ทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กรณีศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ ความเข้าใจ ทักษะคิดและพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา ทั้ง 6 เขตพื้นที่ ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง น่าน ตาก พิษณุโลก จำนวนทั้งสิ้น 975 ราย โดยใช้วิธีการสุ่มแบบช่วงชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามจำนวน 1 ฉบับ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน ประกอบด้วยแบบสอบถามลักษณะทางชีวสังคมและภูมิหลัง ความรู้ ความเข้าใจเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ทักษะคิดต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ย (t-test) การวิเคราะห์ความแปรปรวน (ANOVA) และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรด้วยการวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน พบว่า 1) นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และทักษะคิดต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก และมีพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับค่อนข้างมาก 2) นักศึกษาหญิงมีความรู้ความเข้าใจเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทักษะคิดต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสูงกว่านักศึกษาชาย แต่ไม่พบความแตกต่างในด้านพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 3) นักศึกษาระดับปริญญาตรีมีความรู้ความเข้าใจเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและทักษะคิดต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสูงกว่านักศึกษาระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง (ปวส.) แต่ไม่พบความแตกต่างในด้านพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 4) นักศึกษา

ชั้นปีที่ 1 มีทัศนคติต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสูงกว่านักศึกษาชั้นปีที่ 4 ส่วน นักศึกษาที่มีชั้นปีการศึกษาต่างกันอื่นๆ นั้น ไม่มีความแตกต่างกันในด้านความรู้ความเข้าใจเรื่อง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และด้านพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 5) นักศึกษาคณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ มีความรู้ความเข้าใจเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสูง กว่านักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ รวมถึงนักศึกษาคณะบริหารธุรกิจและศิลปศาสตร์ยังมีทัศนคติ ต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงสูงกว่านักศึกษาคณะวิศวกรรมศาสตร์ และคณะศิลปกรรมและสถาปัตยกรรมศาสตร์ 6) นักศึกษาที่ศึกษาอยู่ในเขตพื้นที่ต่างกันมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทัศนคติต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน 6) นักศึกษาที่มีรายได้ต่างกัน มีความรู้ความเข้าใจเรื่องปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง ทัศนคติต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และพฤติกรรมการดำเนิน ชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกัน 7) ความรู้ความเข้าใจเรื่องปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับทัศนคติต่อการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ พฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อีกทั้งยังพบว่า ทัศนคติต่อการประยุกต์ใช้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมการดำเนินชีวิตตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง

สำหรับโกศล มีคุณ (2552, อ้างในสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ) ได้กล่าวถึงการ วัดและวิธีการพัฒนาความมีเหตุผล ซึ่งเป็นองค์ประกอบหนึ่งของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า ทุกการกระทำ ทุกการตัดสินใจ การลงทุนต้องเป็น ไปอย่างมีเหตุมีผล คำนี้ถึงเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นอย่างรอบคอบ นั่นคือ การที่บุคคลจะตัดสินใจในเรื่องใดๆ ทำกิจกรรม ใดๆ หรือลงทุนในกิจการใดๆ ต้องมีการคิดไตร่ตรองถึงเหตุปัจจัยต่างๆ ที่เป็นปัจจัยทั้งทางบวกทาง ลบ เพื่อจะได้จัดการกับปัจจัยเหล่านั้นอย่างเหมาะสม และรวมถึงผลที่จะเกิดตามมาด้วยว่าในการ ตัดสินใจ ในการกระทำนั้นจะเกิดผลดีอะไรบ้าง ต่อฝ่ายใดบ้าง จะเกิดผลเสียอะไรบ้าง ต่อฝ่ายใดบ้าง มีการชั่งน้ำหนักว่ามีความคุ้มค่าที่สมควรจะตัดสินใจหรือกระทำเช่นนั้นหรือไม่ เพื่อเลือกกระทำ หรือลงทุนในสิ่งที่ดีกว่า หรือดีที่สุดหรือมีทางเลือกอื่นที่ดีกว่า

ส่วนดวงเดือน พันธมนาวิน(2552, อ้างในสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ) ได้ กล่าวถึงจิตพอเพียงกับการพัฒนาที่ยั่งยืนไว้ว่า พฤติกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่าง แท้จริงแล้ว จะต้องเกิดจากสาเหตุจากสามห่วงสองเงื่อนไข ถ้าพฤติกรรมของใครหรือของ หน่วยงานใดไม่ได้เกิดจากการพิจารณาและตัดสินใจกระทำอย่างมีเหตุมีผล อย่างมีภูมิคุ้มกันคน และอย่างมีการรับรู้คุณธรรมความดีต่างๆ และอย่างมี จิตลักษณะของคนดีที่เก่งอื่นๆ มาประกอบจน

เกิด “จิตพอเพียง” ในปริมาณสูง แต่ถ้าพฤติกรรมของเขาเหล่านั้นเกิดจากสาเหตุทางจิตเหล่านี้เป็นสำคัญ อาจกล่าวได้อย่างมั่นใจว่า พฤติกรรมเหล่านั้นเป็นพฤติกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง การที่จะพิสูจน์ว่า พฤติกรรมใดเป็นการกระทำหรือการดำเนินการตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะต้องพิสูจน์ทั้งด้านสาเหตุ และทางด้านผลของพฤติกรรมนั้น กล่าวคือ ต้องเป็นพฤติกรรมที่เกิดจากการที่บุคคลมีจิตพอเพียงตามจิตลักษณะ 3 หัวง 2 เงื่อนไข และพฤติกรรมนั้นจะต้องนำไปสู่ผลผลิตที่เป็นการปรับตัวได้ และสมดุลอันนำไปสู่ผลลัพธ์ คือ ความเข้มแข็งถาวรของครอบครัว หน่วยงานและชุมชน ตลอดจนการมีจิตที่เป็นสุข

สำหรับคุณเดือน พันธมนาวินและดวงเดือน พันธมนาวิน (2552, อ้างในสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ) ได้กล่าวถึงจุดกำเนิดพฤติกรรมตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จากการประมวลผลวิจัยทางจิตพฤติกรรมศาสตร์เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคนไทยไว้ว่า นักจิตพฤติกรรมศาสตร์ที่ศึกษาสาเหตุต่างๆ และผลต่างๆ ของพฤติกรรมที่หลากหลายของมนุษย์ ได้ทำการวิเคราะห์หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและข้อเสนอแนะของผู้สนองพระราชประสงค์ ได้พบว่า ถ้านำไปใช้ในระดับุคคลแล้ว หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงจะระบุดึงสาเหตุหลายประการทางจิตที่นำไปสู่พฤติกรรมพอเพียง พอประมาณทางด้านต่างๆ พฤติกรรมเหล่านี้จะทำให้เกิดผลต่างๆ ที่เป็นความเข้มแข็งของบุคคล ของกลุ่มคน และของสังคมอันจะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่น่าปรารถนาที่เป็นความสมดุลและการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ในเรื่องนี้กัลยา สรเกล้า และธิดารัตน์ คณิงเพียร (2551) ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้เทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus Group) ตามแนวคิดของ Morgan (1996) ซึ่งมีแนวคิดหลักสำคัญ คือ ค้นหาความจริงของเหตุการณ์ ประเด็นที่ต้องการศึกษาตามคำถามของนักวิจัย ซึ่งรับรู้ให้ความหมายและอธิบายเฉพาะผู้ที่มีประสบการณ์หรือมีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ ผลการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยา เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถนำไปสู่การพัฒนาหรือส่งเสริมให้สถาบันอุดมศึกษาได้พัฒนาบัณฑิตให้มีคุณธรรม จริยธรรม ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และพัฒนาให้มีคู่มือการจัดการเรียนการสอนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมที่มีคุณภาพต่อไป

ส่วนจิตติมน ทองพิมพ์ (2551) ได้ศึกษาสภาพการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

การศึกษาสภาพ และแนวทางการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ของครูวิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีเชียงใหม่ กลุ่มประชากรในการศึกษา คือ ครูผู้ปฏิบัติการสอนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2550 จำนวน 70 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษามีดังนี้

1. สภาพการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 3 ด้าน คือ ความมีเหตุผล ความพอประมาณ และความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยแต่ละด้านครอบคลุมทั้ง 4 องค์ประกอบ คือ การจัดทำแผนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้สื่อประกอบการเรียนรู้ และการวัดผลประเมินผล พบว่าสภาพการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้ของครูโดยรวมมีค่าเฉลี่ยระดับมาก (X-4.07)

2. แนวทางการใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการจัดการเรียนรู้มีข้อค้นพบดังนี้ คือ

2.1 ด้านความมีเหตุผล ครูนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้โดยการศึกษาค้นคว้าความรู้จากแหล่งการเรียนรู้ มาใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจวางแผนการเรียนรู้ในรายวิชาที่สอน มีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายพร้อมทั้งอธิบายระเบียบกฎเกณฑ์วิธีการเรียนการสอน มีการประยุกต์ใช้สื่อประกอบการเรียนรู้จากแหล่งที่หาง่ายและใกล้ตัว นักศึกษารวมทั้งมีการวัดผลตามมาตรฐานของหลักสูตร

2.2 ด้านความพอประมาณ ครูนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ โดยการเน้นให้นักศึกษาได้วางแผนการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จะเน้นให้นักศึกษามีส่วนร่วม รู้จักประหยัด ประยุกต์การใช้สื่อการเรียนรู้ และวัดผลตามสภาพจริง

2.3 ด้านความมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ครูนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการจัดการเรียนรู้ โดยการเน้นให้นักศึกษาได้รู้จักการวางแผนการศึกษาในอนาคต การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของครูผู้สอนในแต่ละรายวิชาจะมีการสอดแทรกและเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมตามเนื้อหาของบทเรียน สื่อประกอบการเรียนรู้ ครูผู้สอนจะเน้นในเรื่องการเสริมแรงทางบวกโดยใช้คำสอน คำพูดที่ให้อภัยและกำลังใจ รวมทั้งการวัดผลประเมินผลจะเน้นหนักในเรื่องคุณธรรมควบคู่ไปกับความรู้

ส่วนวรรณพงษ์ เมืองเส้น (2551) ได้ศึกษาการดำเนินงานกิจกรรมการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานกิจกรรมการเกษตรตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ ประชากรที่ใช้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าฝ่ายวิชาการ และครูผู้สอนวิชาเกษตรกรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา อำเภอมะริม จังหวัดเชียงใหม่ ปีการศึกษา 2550 จำนวน 33 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามซึ่งประเด็นที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อ

นำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์โดยใช้ความถี่และร้อยละ ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นว่า โรงเรียนได้วางแผนการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การจัดการเรียนรู้ กำหนดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นนโยบายของโรงเรียน นำนักเรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายนอกโรงเรียน จัดกิจกรรมปลูกพืชสมุนไพร ปลูกพืชผัก ทำการเกษตรแบบผสมผสาน ดำเนินการสอนวิชาเกษตร โดยการฝึกปฏิบัติจริง ส่งเสริมให้นักเรียนนำความรู้การเกษตรไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ฝึกให้นักเรียนออมทรัพย์ ใช้กิจกรรมการเกษตรฝึกความมีวินัย ขยัน อดทน ประหยัด รับผิดชอบ สามัคคี เสียสละและช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ในเรื่องนี้สุคนธ์ เหลืองอิงคะสุต (2551) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริกับการบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชนในเขตพื้นที่ ตำบลหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาความรู้และความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของประชาชนในเขตพื้นที่ ตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี 2) เพื่อศึกษาการบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชนในเขตพื้นที่ ตำบลหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชนในเขตพื้นที่ ตำบลหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี 4) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริกับการบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชนในเขตพื้นที่ ตำบลหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ คือ ตัวแทนของครัวเรือนที่ได้จัดทำบัญชีครัวเรือนตามโครงการครอบครัวเกษตรกรไทยร่วมใจทำบัญชีครัวเรือนของธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในตำบลหนองไผ่ อำเภอเมืองจังหวัดอุดรธานี จำนวน 371 ครัวเรือน โดยใช้ตัวแทนครัวเรือนละ 1 คน ใช้การสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยให้ประชากรเป็นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาทั้งหมด จำนวน 371 ครัวเรือน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ ผลการวิจัยพบว่า

1. ภาพรวมผู้ตอบแบบสอบถามมีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของประชาชนอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน การเพิ่มรายได้ การลดรายจ่าย การเรียนรู้ การประหยัด และด้านการเอื้ออาทรต่อกัน มีความเข้าใจในระดับมากทุกด้าน

2. การศึกษารายการบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชน ในภาพรวมพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีการบันทึกบัญชีอยู่ในระดับบางครั้ง เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ การบันทึกบัญชีทุกครั้งที่มีการรับ-จ่ายของครัวเรือน แจ้งรายรับ - จ่ายของครอบครัวต่อเดือนให้สมาชิกในครัวเรือนทราบ ท่านได้รับ การอบรม/แนะนำให้ความรู้การจัดทำบัญชีครัวเรือน ครัวเรือนของท่านได้มีการบันทึก

บัญชีครัวเรือน ท่านบันทึกบัญชีครัวเรือนคนเดียวในครัวเรือน ในกรณีที่ท่านไม่อยู่สมาชิกในครอบครัวสามารถบันทึกบัญชีครัวเรือนได้ สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการบันทึกบัญชีครัวเรือน ในการบันทึกบัญชีครัวเรือน เจ้าหน้าที่โครงการทำบัญชีครัวเรือนมีการติดตามสนับสนุนผลการดำเนินงาน พบว่ามีการบันทึกบัญชีครัวเรือนอยู่ในระดับบางครั้งทุกข้อ

3.ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชน ในภาพรวมพบว่าประชาชนเห็นด้วยในเรื่องของการจัดทำบัญชีครัวเรือน แต่ประชาชนมีความคิดเห็นในระดับ “ไม่แน่ใจ” ในประเด็นที่ว่า “การจดบันทึกบัญชีครัวเรือนมีปัญหา” การไม่ทำบัญชีครัวเรือนก็สามารถเก็บออมได้

4.ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริกับการบันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชน โดยภาพรวมแล้วพบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.16 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าความรู้ความเข้าใจในด้านการลดรายจ่าย และการเอื้ออารีต่อกัน มีความสัมพันธ์กับการบันทึกบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านการเพิ่มรายได้มีความสัมพันธ์กับการบันทึกบัญชีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

เช่นเดียวกับสร้อยทิพย์ ทองใหญ่ (2551) ได้ทำการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี 2) ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้จากแผนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการจากสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” ของนักศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี 3) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่เกิดจากการเรียนรู้ของนักเรียนตามกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการจากสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6/1 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ ตำบลศรีธาตุ อำเภอศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2551 จำนวน 35 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ สาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” แบบสังเกตพฤติกรรมด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แบบสอบวัดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ผลการวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1. ผลการพัฒนาสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี ประกอบด้วย การวิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การวิเคราะห์ผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้รายปี สังเคราะห์คำอธิบายรายวิชา เพื่อกำหนดคำอธิบายรายวิชา ผังมโนทัศน์ ชื่อสาระการเรียนรู้ เวลาเรียน ออกแบบการจัดการกิจกรรมการเรียนรู้ กำหนดสื่อ/แหล่งการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล และจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยขั้นตอนดังนี้ 1) ขั้นนำ 2) ขั้นสอน 3) ขั้นสรุป 4) ขั้นวัดและประเมินผล

2. ผลการศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ จากสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนอนุบาลศรีธาตุ จังหวัดอุดรธานี พบว่านักเรียนร้อยละ 88.57 มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ร้อยละ 83.11 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/70

3. ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เกิดจากการเรียนรู้ตามกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ จากสาระการเรียนรู้ท้องถิ่นแบบบูรณาการ “ชุมชนศรีธาตุกับเศรษฐกิจพอเพียง” พบว่านักเรียนร้อยละ 85.71 มีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน คิดเป็นร้อยละ 85.00 เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/70

สรุปการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าวมาแล้วข้างต้น พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ได้มีการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้กับตนเองและชุมชน ดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยเน้นการจัดทำบัญชีครัวเรือน การประกอบอาชีพเกษตรกรรมตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ ส่วนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของแต่ละโรงเรียน ส่วนใหญ่จะจัดการเรียนการสอนไปตามเนื้อหาของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้หรือบูรณาการกับสาระการเรียนรู้อื่น โดยการประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แต่การจัดการเรียนการสอนของแต่ละโรงเรียนจะมีความโดดเด่นเฉพาะด้านที่แตกต่างกันออกไปตามวิสัยทัศน์ของโรงเรียนแต่ละแห่ง ซึ่งส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นด้านวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบพอมีพอกิน การพึ่งตนเอง การอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและความเป็นอยู่แบบไทยเป็นหลัก และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนส่วนใหญ่ก็เป็นไปตามขอบเขตของสาระการเรียนรู้ตามกิจกรรม หรือโครงการที่เป็นไปเฉพาะในคาบเรียนหรือตามเวลาที่กำหนด มีการฝึกปฏิบัติในโรงเรียน แต่ไม่ได้มีการสานต่อไปสู่การปฏิบัติจริงในวิถีชีวิตประจำวันอย่างจริงจัง ทำให้ขาดความต่อเนื่องและลบล้างจางหายเมื่อเวลาผ่านไป การพัฒนาพฤติกรรมของเยาวชนด้านปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของเยาวชนจึงไม่ยั่งยืน รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการบริโภคด้วย

สติปัญญาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่คณะผู้วิจัยพัฒนาขึ้นคาดว่าจะเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาพฤติกรรมกรรมการบริหารโรคของเยาวชนให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 งานวิจัยเกี่ยวกับการบริหารโรคด้วยสติปัญญา

สุขุมล เกษมสุข (2549) ได้ทำการศึกษาผลการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาพฤติกรรมกรรมการบริหารโรคด้วยปัญญาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 55 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนากรรมการบริหารโรคด้วยปัญญา มีพฤติกรรมกรรมการบริหารโรคด้วยปัญญาหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ส่วนอรพิน ชูชมและคณะ (2549) ได้วิเคราะห์ปัจจัยทางจิตสังคมที่สัมพันธ์กับจิตสำนึกทางปัญญาและคุณภาพชีวิตของเยาวชนไทย การวิจัยนี้มีจุดมุ่งหมายที่เสนอและตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่น รูปแบบจิตสำนึกทางปัญญาประกอบด้วยการถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ จากบิดามารดา ครูอาจารย์ และเพื่อน รวมทั้งการควบคุมตนเอง มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญา และจิตสำนึกทางปัญญาส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพชีวิต ความสามารถในการแก้ปัญหา และพฤติกรรมเอื้อสังคม กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการตรวจสอบรูปแบบนี้ได้แก่นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.1, 2, และ 3) จำนวน 1,312 คน ในกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบพหุตัวแปร และการวิเคราะห์โมเดลเชิงโครงสร้าง พบว่ารูปแบบความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของจิตสำนึกทางปัญญาได้รับการสนับสนุนในกลุ่มรวมและเมื่อจำแนกตามเพศ โดยที่ปัจจัยทางจิตสังคม ได้แก่ การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา การปลูกฝังอบรมทางปัญญาสังคม-อารมณ์จากทางโรงเรียน การเห็นแบบอย่างทางอารมณ์และพฤติกรรมจากเพื่อน และการควบคุมตนเอง สามารถร่วมกันพยากรณ์จิตสำนึกทางปัญญาได้ร้อยละ 69 การถ่ายทอดทางปัญญาสังคม-อารมณ์ของบิดามารดา มีอิทธิพลต่อจิตสำนึกทางปัญญาของเยาวชนวัยรุ่นมากที่สุด นอกจากนี้ ยังพบว่าทั้งปัจจัยทางจิตสังคมและจิตสำนึกทางปัญญา สามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมเอื้อสังคมได้ร้อยละ 60 ความสามารถในการแก้ปัญหาได้ร้อยละ 32 และคุณภาพชีวิตของเยาวชนวัยรุ่นได้ร้อยละ 69 ข้อค้นพบจากการวิจัยเรื่องนี้ยังแสดงให้เห็นว่าเยาวชนวัยรุ่นหญิงมีจิตสำนึกทางปัญญาสูงกว่าเยาวชนวัยรุ่นชาย

สำหรับผจงจิต อินทสุวรรณและคณะ (2548) ได้ทำการพัฒนาและเสริมสร้างพฤติกรรมบริหารโรคด้วยปัญญาของเยาวชนไทย การดำเนินการแบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการสำรวจ

เพื่อแสวงหาตัวแปรที่เกี่ยวข้องและขั้นตอนการทดลองเพื่อแสวงหาผลของการพัฒนา กลุ่มตัวอย่าง
 ในชั้นสำรวจประกอบด้วยนิสิตระดับปริญญาตรีในกรุงเทพฯ จำนวน 686 คน กลุ่มตัวอย่างใน
 ชั้นทดลองเป็นนิสิตปริญญาตรี ปี 1 จำนวน 41 คน กิจกรรมการทดลองแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ขั้นแรก
 เป็นการฝึกอบรม 3 วัน และขั้นที่ 2 เป็นการฝึกปฏิบัติด้วยตนเอง ประมาณ 1 เดือน การวัดตัวแปร 3
 ครั้ง คือ ก่อน เมื่อจบการฝึกอบรมและหลังช่วงการปฏิบัติด้วยตนเอง ผลจากข้อมูลชั้นสำรวจพบว่า
 ตัวแปรการควบคุมตนเองสำคัญที่สุดในการทำนายพฤติกรรมการบริโภคด้วยปัญญา แต่ไม่มีกลุ่มใด
 แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญจากกลุ่มอื่น และยังพบว่า ตัวแปรการควบคุมตนเองได้รับผลจาก
 การฝึกอบรมมากที่สุด

นอกจากนั้นวัลนิกา ฉลาภบาง (2548) ได้ทำการพัฒนาความสามารถในการรู้จักคิดแบบ
 โยนิโสมนสิการและการบริโภคด้วยปัญญาของนักศึกษาสถาบันราชภัฏสกลนคร กลุ่มตัวอย่างคือ
 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีรูปแบบการคิดและมีกัลยาณมิตรต่างกัน โดยสุ่มเข้ากลุ่มทดลองและ
 กลุ่มควบคุม กลุ่มละ 48 คน รวม 96 คน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองที่มีรูปแบบการคิดแบบ
 ขึ้นกับสิ่งรอบตัวมีความสามารถในการรู้จักคิดแบบ โยนิโสมนสิการและการบริโภคด้วยปัญญา
 หลังการทำแบบฝึกหัดสูงกว่ากลุ่มควบคุมที่มีรูปแบบการคิดแบบเดียวกัน

ในเรื่องนี้อภา จันทรสกุล และคณะ (2546) ได้สร้างแบบวัดวิธีคิดแบบ โยนิโสมนสิการ
 ที่มีความเป็นแบบวัดมาตรฐาน สำหรับนักศึกษาระดับอุดมศึกษา การสร้างแบบวัดวิธีคิดแบบ
 โยนิโสมนสิการมีขั้นตอนดังนี้ ขั้นแรก ศึกษาองค์ความรู้เรื่อง วิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ จากตำรา
 ต่างๆ โดยตำราหลักที่ศึกษาได้แก่ งานนิพนธ์ของพระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต) ชั้นที่สองศึกษา
 ปัญหาพร้อมสมัยที่นักศึกษาประสบ แล้วนำมาสร้างเป็นสถานการณ์ให้นักศึกษาตอบ รวมทั้งสิ้น 8
 สถานการณ์ ซึ่งวัดวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ 6 วิธีหลักดังนี้ (1) วิธีคิดแบบแก้ปัญหา (2) วิธีคิด
 แบบเห็นคุณค่าและทางออก (3) วิธีคิดแบบรู้คุณค่าแท้คุณค่าเทียม (4) วิธีคิดแบบเร้ากุศล
 (5) วิธีคิดแบบรู้เท่าทันธรรมดา และ (6) วิธีคิดแบบจำแนกแจกแจงขั้นที่สาม หากคุณภาพด้านความ
 ตรงของแบบวัดวิธีคิดแบบโยนิโสมนสิการ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญ คือ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต)
 เป็นผู้ตรวจสอบความตรงตามโครงสร้างและความตรงตามเนื้อหา ส่วนค่าความเที่ยงใช้วิธีสอบซ้ำ
 ได้ค่าความเที่ยงของแบบวัดวิธีคิดฯ เท่ากับ 0.88 ค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานของการวัดเท่ากับ
 1.90 สำหรับกลุ่มตัวอย่างมาตรฐานที่ใช้ในการหาคะแนนมาตรฐานที่เป็นนักศึกษาจำนวน 1,000
 คน โดยอยู่ในช่วงอายุ 18-19 ปี จำนวน 400 คน ช่วงอายุ 20-21 ปี จำนวน 400 คน และช่วงอายุ
 22-23 ปี จำนวน 200 คน

จากการสำรวจไม่พบงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมการบริโภคด้วยสติปัญญาตาม
 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยตรง แต่มีงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับวิธีคิดแบบ โยนิโสมนสิการ

และการบริโภคด้วยปัญญาโดยใช้โยนิโสมนสิการ สามารถสรุปได้ว่า การสอนให้คิดแบบโยนิโสมนสิการด้วยการนำวิธีคิดแบบต่างๆ ไปฝึกทำให้ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนวิชาการ ความสามารถในการวิเคราะห์ตนเอง การใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม ทักษะการคิดแบบโยนิโสมนสิการ และความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพิ่มขึ้น ดังนั้น จึงน่าสนใจศึกษาว่า ถ้านำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรม การบริโภคจะสามารถพัฒนาพฤติกรรม การบริโภคที่มีสติปัญญา และสามารถนำไปประยุกต์กับการดำเนินชีวิตได้หรือไม่เพียงใด

2.3 งานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

คารารัตน์ อุทัยพัทธน์ (2548) การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีสำหรับเสริมสร้างพฤติกรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะของการวิจัยเพื่อ 1) ศึกษาคูณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย 2) เปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัยใน 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจ เจตคติ และการปฏิบัติ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมก่อนและหลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนชายและหญิง อายุระหว่าง 5-6 ปี ชั้นอนุบาลปีที่ 2 โรงเรียนอนุบาลราชบุรี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 1 ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2547 ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง แบ่งกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่ม คือกลุ่มทดลอง จำนวน 38 คน ได้รับการเรียนการสอนแบบพุทธวิธี กลุ่มควบคุม จำนวน 39 คน ได้รับการเรียนการสอนตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ซึ่งมีเนื้อหาเช่นเดียวกัน ใช้เวลาในการทดลองจำนวน 8 สัปดาห์ ๆ ละ 4 วัน ๆ ละ 30 นาที รวมทั้งสิ้น 24 ครั้ง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้คือรูปแบบ การเรียนการสอนแบบพุทธวิธี คู่มือประกอบการใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธี และ แผนการสอน และแบบทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย มีค่าความเชื่อมั่น .76 แบบวัดเจตคติต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย มีค่าความเชื่อมั่น .88 และแบบสังเกตพฤติกรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กปฐมวัย มีค่าความเชื่อมั่น .88 แบบแผนการวิจัยใช้แบบ Nonrandomized Control – Group Pretest – Posttest Design วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและ t – test แบบ Dependent Sample และแบบ Independent Sample ผลการวิจัยปรากฏว่าได้รูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีที่ยึดธรรมะเป็นหลัก คือ หลักอริยสัจ 4 และธรรมะประกอบ คือ หลักกัลยาณมิตร หลักโยนิโสมนสิการ หลักไตรสิกขา และหลักอิทธิบาท 4 มีขั้นตอนการสอน 8 ขั้นตอน คือ สร้างความตระหนักและเจตคติ คิดถึงสาเหตุของปัญหาเสนอและคิดทางเลือก วางแผนดำเนินการ ประเมินและหาทางเลือก

ปฏิบัติตามขั้นตอน ประเมินผลและปรับปรุง วัดประเมินผลและสรุปผล รวมทั้งได้เอกสารคู่มือ ประกอบรูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธีและแผนการสอน คุณภาพของรูปแบบการเรียนการสอนแบบพุทธวิธี ประเมินจากผู้เชี่ยวชาญพบว่าด้านการนำไปใช้ มีความเหมาะสมมากที่สุดเกือบทุกประเด็น (ค่าเฉลี่ย 4.75 – 4.80) และด้านเนื้อหา มีความเหมาะสมมากที่สุดทุกประเด็น (ค่าเฉลี่ย 4.60 – 4.80) ผลการเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม พบว่า นักเรียนกลุ่มทดลอง มีค่าเฉลี่ยหลังการทดลองมากกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ (มากขึ้นร้อยละ 12.96) ด้านเจตคติ (มากขึ้นร้อยละ 6.89) และด้านการปฏิบัติ (มากขึ้นร้อยละ 7.31) และมีค่าเฉลี่ยมากกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ทั้งด้านความรู้ความเข้าใจ ($t = 4.86, P = .00$) ด้านเจตคติ ($t = 4.55, P = .00$) และด้านการปฏิบัติ ($t = 3.80, P = .00$)

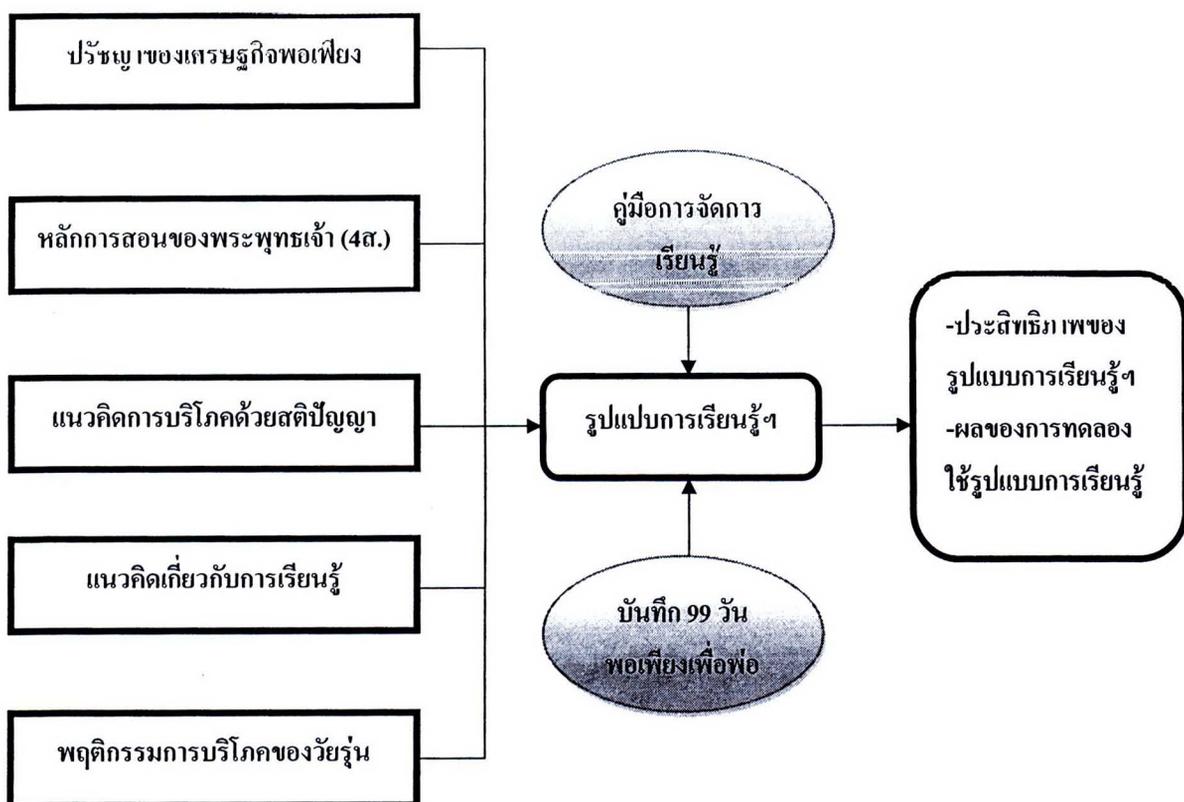
ชวลา เวชยันต์ (2544) ได้ศึกษาการพัฒนาแบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม เพื่อส่งเสริมความตระหนักในการรับใช้สังคม ทักษะการแก้ปัญหา และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า (1) แบบการเรียนการสอนที่ใช้เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม ประกอบด้วยองค์ประกอบ 6 องค์ประกอบ คือ เป้าหมาย หลักการและเหตุผล เทคนิคและวิธีการเรียนการสอน บทบาทผู้เรียน บทบาทผู้สอน สื่อวัสดุ อุปกรณ์การเรียนการสอน (2) เทคนิคและวิธีการเรียนการสอนมีองค์ประกอบย่อย รวมเรียกว่า เทคนิคการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคม สำหรับองค์ประกอบรองมี 4 ประการ คือ การเรียนวิชาการ การทำกิจกรรมรับใช้สังคม การไตร่ตรอง การประเมินและแสดงผลงาน (3) กระบวนการบูรณาการแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นในรายวิชา สามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วง คือ ช่วงการเตรียมการ ช่วงการทำกิจกรรมรับใช้สังคม ช่วงการสรุป นำเสนอ และประเมินผล โดยทุกช่วงจะมีการดำเนินการวิชาการและการไตร่ตรองไปพร้อมกัน(4) กรณีศึกษาที่เรียนด้วยแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนเฉลี่ยความตระหนักในการรับใช้สังคม สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 (5) กรณีศึกษาที่เรียนด้วยแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนเฉลี่ยทักษะการแก้ปัญหา สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.5 (6) กรณีศึกษาที่เรียนด้วยแบบการเรียนที่พัฒนาขึ้นมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทั้งรายวิชาสังคมศึกษา และรายวิชาภาษาอังกฤษ สูงกว่ากรณีศึกษาที่เรียนด้วยการเรียนการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ (7) กรณีศึกษาที่ทำการสังเกตพฤติกรรมที่พัฒนาการพฤติกรรมรับใช้สังคมสูงขึ้นตามลำดับ

จากแนวคิดและงานวิจัยดังกล่าว คณะผู้วิจัยได้นำมาพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมกรบิ โภคด้วยสติปัญญาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับวัยรุ่น โดยกระบวนการเรียนรู้และกิจกรรมที่จัดขึ้น ได้คำนึงถึงความพอเพียงของนักศึกษา กิจกรรมที่จัด

ชั้นสามารถกระตุ้นให้นักศึกษาได้คิด และเกิดกระบวนการเรียนรู้ที่นำไปสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรบรโภคที่ขาดสติปัญญาได้ในที่สุดตามกรอบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ห่วง 2 เงื่อนไข สมดุล 4 มิติ

3. กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย

การศึกษาและพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาพฤติกรรมการบริโภคด้วยสติปัญญาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสำหรับวัยรุ่นครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดของโครงการวิจัยไว้ดังนี้

ภาพที่ 5 กรอบแนวคิดของโครงการวิจัย